

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

STUDIUM HUMANITNÍ VZDĚLANOSTI

Anna Konečná

**Soudce Lynch: reprezentace lynčování v českém
meziválečném tisku**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Baloun, Ph.D.

Praha 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Práci jsem také nevyužila k získání jiného nebo stejného titulu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v repozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem.

V Praze dne 24. 6. 2022.

Anna Konečná

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu mé práce, Mgr. Pavlu Balounovi, Ph.D.za všechny cenné rady, připomínky, konzultace, ale především za jeho ochotu a trpělivost.

Anotace

Bakalářská práce se věnuje analýze reprezentací lynčování v československém meziválečném tisku. V práci je popsán kontext prvorepublikového tisku a podrobněji jsou charakterizována periodika, o které se práce opírá. Část práce se věnuje popisu samotného lynčování, širším společenským souvislostem jeho vzniku a vývoje i tomu, jak bylo popisováno v dobových amerických médiích. Hlavní část práce tvoří analýza reprezentací lynčování v českém meziválečném tisku, konkrétně na stránkách Lidových novin, Rudého práva a bulvárního Poledního listu. Srovnává popis lynčování v jednotlivých novinách a hledá podobnosti či rozdíly mezi nimi. Předmětem práce je také rozbor těch případů kolektivní násilí z území meziválečného Československa, které byly v dobovém tisku označeny za lynčování.

Klíčová slova: lynčování, rasové násilí, reprezentace, český periodický tisk, první Československá republika

Annotation

The bachelor's thesis deals with analysis of representations of lynching in the Czechoslovak interwar press. The thesis describe context of the First Republic press and in more detail describes the periodicals on which the work is based upon. Part of the work is devoted to description of the American lynching itself, the broader social context of its origin and development, as well as how it was described in contemporary media. The main part of the work is an analysis of representations of lynching in the Czech interwar press, specifically on the pages of Lidové noviny, Rudé právo and a tabloid Polední list. It compares the description of lynching in individual newspapers and looks for similarities or differences between them. The subject of the work is also the analysis of these cases of collective violence from the territory of interwar Czechoslovakia, which were marked in the period press as lynching.

Keywords: lynching, racial violence, representations, czech periodic press, the First Czechoslovak Republic

Obsah

Úvod	9
<i>Výzkumné otázky a metodologie.....</i>	<i>11</i>
<i>Prameny.....</i>	<i>13</i>
<i>Přehled dosavadního bádání.....</i>	<i>15</i>
Lynčování jako společenský problém	17
<i>Právo Afroameričanů</i>	<i>21</i>
<i>Lynčující jako komunita</i>	<i>24</i>
<i>Lynčování v americkém tisku.....</i>	<i>26</i>
Kontext českého tisku v meziválečném období	28
<i>Tiskové koncerny</i>	<i>30</i>
<i>Charakteristika použitých periodik</i>	<i>31</i>
Reprezentace lynče v dobovém tisku	34
<i>Fyzické násilí v meziválečném období.....</i>	<i>36</i>
<i>Reprezentace zahraničních případů lynčování</i>	<i>38</i>
<i>Reprezentace lynčování z českého prostředí a jeho podobnost s případy ze Spojených států.....</i>	<i>44</i>
Závěr	49
Seznam zdrojů	51
<i>Prameny.....</i>	<i>51</i>
<i>Periodika</i>	<i>51</i>
<i>Slovníky/encyklopedie</i>	<i>51</i>
<i>Sekundární literatura</i>	<i>51</i>
<i>Internetové zdroje.....</i>	<i>52</i>

Úvod

Lynčování je trestání zločinců bez řádného soudu, kteří byli chyceni při činu či kteří jsou z něho obviněni. Nejčastěji byly oběti mučeny davem a následně oběšeny či jinak usmrceny. Nejvíce případů lynče nalezneme ve Spojených státech amerických, zejména koncem 19. a začátkem 20. století. USA však není jedinou zemí, kde byl lynč praktikován, jsou zaznamenány případy i z dalších zemí jako například Irsko, Rusko, Jižní Afrika, ale i ze států Blízkého východu. „Lynč jako politická sociální a psychologická forma teroru představuje do značné míry omezenou definici.“¹ Oběťmi lynče bývají příslušníci utlačovaných nebo diskriminovaných skupiny a menšiny. Ve Spojených státech se za počátek lynčování udává období americké občanské války, kdy „otrokářství nahradil systém promyšlené rasové segregace“.² „Během let se zde z lynčování stala všední záležitost“³ a velmi dlouho nebyla tato praktika nijak kriminalizována. Je známo, že bělošské obyvatelstvo na jihu USA lynčovalo Afroameričany, ale také původní americké obyvatelstvo a přistěhovalce z Mexika. Přestože se ve Spojených státech lynčování samotné zhruba od 60. let již nepraktikuje, je toto téma relevantní i v dnešní době. Rasová nenávisť je v americké společnosti přetrvávající problém, akorát jsou praktikovány jiné formy útlaku a zastrašování. Po více než 120 letech bylo lynčování konečně označeno za federální zločin. Návrhy na kriminalizaci tohoto odsuzování zločinců bez ohledu na rozhodnutí soudů se v americkém kongresu objevily více než 200krát, ale až letos, v roce 2022, byl zákon podepsán.⁴

Ve své práci se zaměřím na to, jakým způsobem meziválečný český tisk informoval o případech lynčování obyvatele první republiky. Začnu teoretickou částí, kde nastíním příčiny vzniku fenoménu lynčování, charakteristiky obětí lynčování a důvody, které vedly k tomuto druhu odsouzení i pachatele a jejich přístup k lynči jako formě vypořádání se se zločinci. Jelikož se v práci budu zabývat reprezentacemi lynčování v tisku za první republiky, považuji za nezbytné nejprve přiblížit kontext dobového tisku, konkrétně

¹ MICHEL, Joël. *Lynčování: zpráva o kruté minulosti USA*. Praha: Práh, 2009. ISBN 978-80-7252-263-7, str. 23.

² Tamtéž, str. 12.

³ Tamtéž, str. 22.

⁴ "Text - H.R.55 - 117th Congress (2021-2022): Emmett Till Antilynching Act." Congress.gov, Library of Congress, 29. března 2022. Dostupné z: <http://www.congress.gov/>.

charakterizovat jednotlivá periodika, která budu používat a také popsat koncerty, v nichž vycházely.

Hlavní část bakalářské práce představuje rozbor reprezentací lynčování v tisku. Toto téma jsem zvolila, protože se reprezentaci lynčování v českém tisku zatím nikdo nevěnoval. V práci chci odhalit, jak noviny zobrazovaly, „*Co natropil soudce Lynch.*“⁵ Během výzkumu jsem zjistila, že v meziválečném období bylo za lynč označováno i mnoho případů kolektivního násilí na území Československa. Analyzuji, jak to bylo se „*Soudcem Lynchem na Šumavě,*“⁶ ale nejen tam. Jelikož o popisech lynčování v dobovém tisku nejsou v historiografii českých zemí a první republiky žádné zmínky, věřím, že má výsledná práce bude pro další zkoumání tématu alespoň malým přínosem. Z periodik jsem zvolila *Lidové noviny*, *Rudé právo* a bulvární periodikum *Polední list*, a to proto, že v těchto novinách bylo o lynči psáno nejvíce. Nejprve se budu věnovat reprezentacím případů, které se odehrály v cizině, zejména tedy ve Spojených státech a budu je podrobněji analyzovat, poté rozeberu články o případech z českého prostředí a jejich podobnost s případy ze Spojených států. Mimo analýzu jednotlivých případů a jejich podobnost se budu věnovat také srovnání reprezentace v jednotlivých novinách, a to jak u případů ze zahraničí, tak z českého prostředí.

⁵ *Co natropil soudce Lynch*, *Lidové noviny*, 26. 6. 1936

⁶ *Soudce Lynch na Šumavě*, *Lidové noviny*, 5. 2. 1931.

Výzkumné otázky a metodologie

Mou hlavní výzkumnou otázkou je, jakými způsoby zobrazoval český tisk v době první republiky lynčování? Objevovalo se toto označení výhradně v souvislosti s děním ve Spojených státech amerických nebo též v souvislosti se situací v Československu či jinde v Evropě? Zajímá mě bude otázka, jaké případy a proč byly v českém prostředí za lynč označovány. Mým cílem přitom je zachytit, jak bylo reprezentováno samotné lynčování, do jaké míry a jak podrobně bylo v tisku popsáno. Současně se budu ptát, jestli se reprezentace odlišovaly v závislosti na konkrétním periodiku či, obecněji, na žánru (politický tisk vs. bulvár). Dále mě bude zajímat, jak byli popisováni a typologizováni pachatelé a oběti a jak se tento popis liší od toho, co se skutečně dělo na jihu Spojených států. Na závěr chci zjistit, zda je v reprezentacích v jednotlivých listech vykazatelná nějaká proměna a pokud ano, jaká a zda se forma reprezentace v průběhu let nějak změnila.

Výzkumnou metodou této práce je diskurzivní analýza. „Diskurzivní analýza je poměrně novou metodou, přistupuje k textu jako k užitému jazyku, jenž je nedílnou součástí společenského života a výzkum jej musí brát vždy v úvahu. Jde o poměrně neustálený pojem, který z velké části závisí na oblasti výzkumu.“⁷ Kritická diskurzivní analýza, kterou v této bakalářské práci používám, přisuzuje všem psaným projevům určitý efekt a účinek, jenž mají na význam daného projevu. Žádný výzkumník nemůže být zcela objektivní, a proto se diskurzivní analýza ani nesnaží o objektivní popsání reality a nehledá jednu danou pravdu, ale snaží se popsat, jaký význam lidé na základě textů přiřkládají objektům a jevům ve světě. „Na základě toho je důležité analyzovat nejen text samotný, ale zároveň i vztah mezi ním a sociálními podmínkami, ve kterých vznikl. Je důležité mít určité povědomí o historických a kulturních souvislostech daného období, v němž se zkoumaný jev vyskytuje.“⁸

Dále považuji za nezbytné vysvětlit pojem reprezentace, který v práci hojně používám. Lze jej nazvat jako zpřítomnění nebo konkrétní znázornění skutečnosti. Reprezentací v mediální produkci se rozumí převedení světa v takové podobě, jak jej známe. Média tento svět v podstatě zastupují, reprezentují. „Druhým významem reprezentace je dávání abstraktním pojmům konkrétní podoby, to je ovlivněno kontextem a kulturou, v níž

⁷ BENEŠ, Vít, DRULÁK, Petr, ed. *Metodologie výzkumu politiky*. Vydání první. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2019. ISBN 978-80-7419-283-8, str. 92-124.

⁸ FAIRCLOUGH, Norman. *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*, London, 2009., str. 26.

pojmy vznikly, v níž působí a kterou znovu utváří.“⁹ Význam slova reprezentace se tak vztahuje jak k jejímu procesu, tak k jejím výsledkům. Reprezentace reality znamená uchopování skutečnosti pomocí znaků, smyslů a zejména pomocí jazyka. V chápání jazyka jako hlavního prostředku se reprezentace prolíná s metodou diskurzivní analýzy.

S pomocí diskurzivní analýzy a takto stručně přiblíženého pojmu reprezentace lze konstatovat, že mediální realita nemusí vypovídat o skutečném stavu věcí. Vypovídá zejména o pohledu a zaměření daného média. V tisku první republiky to lze názorně vidět, jelikož jednotlivá periodika čtenářům nabízejí názory a postoje daných politických stran, jež zastupují. Takto vykonstruovaný svět se pro publikum stává faktickou realitou, neboť ke většině věcí, o nichž je zpravováno, nemá publikum přímý přístup. „Z toho poté vyplývá, že mnoho představ o realitě, které společnost má, určují média a to, jak dané jevy reprezentují. Druhým pohledem na věc je, že mediální sdělení pouze odráží konkrétní ideologie platné a přijímané v dané době ve společnosti. Na základě toho lze říci, že média a jimi vytvářená realita, jež společnost přijímá za platnou, se navzájem ovlivňují, přeměňují a utvářejí.“¹⁰ Média se v českém prostředí nejvíce rozvíjela a etablovala právě na začátku dvacátého století a začala mít významný vliv na společnost. Neměly však vliv pouze na společnost jako celek, ale také na každé konkrétního jednotlivce individuálně. Veškerá média, která konzumujeme, utváří naši realitu a ovlivňují naše přijímání této reality. Sdělení, které přináší, jsou dostupné i velkému množství našich spoluobčanů a tím ukazují a určují, co je pro naši společnost normou. „*Média nám svými obsahy nabízejí informace o tom, co je v naší společnosti běžné,*“¹¹ co je přijatelné nebo dokonce žádoucí. Mimo jiné tím ovlivňují chování a jednání v určitých situacích a reakce na různé okolnosti. Jistě tomu tak bylo i za první republiky. V té době byly hlavními nosiči informací právě tištěná média a lidé neměli tolik možností, kde získat informace jako dnes. To mohlo z části přispět k o něco jednotnějšímu obrazu reality a žebříčku hodnot, podle kterých se společnost řídila.

⁹ JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPOVÁ. *Média a společnost*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-287-4.

¹⁰ JIRÁK, Jan. *O účincích médií*. Metodický portál [online]. Dostupné z <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/246/O-UCINCICH-MEDII.html>

¹¹ Tamtéž.

Prameny

Základním pramenem pro mou práci je český periodický tisk první republiky. Interpretaci pramenů ovlivňuje mnoho faktorů a okolností, je třeba k nim přistupovat kriticky a, jak upozorňuje Petr Orság, „*u pramenů, tak specifických, jako jsou mediální texty, to platí ještě víc.*“¹² Noviny jsou prvním masovým sdělovacím prostředkem, jenž se u nás rozšířil již na počátku 19. století. Jde o periodickou publikaci masové povahy, vycházející zpravidla denně a sloužící k informování veřejnosti o aktuálním dění.¹³ Při jejich analýze musí mít výzkumník neustále na paměti kontext textu, tedy kým byl napsán, proč, kde byly získány informace a fakta obsažená v textu, jaký úhel pohledu byl upřednostňován, pro jaké publikum byl text napsán apod. V periodického tisku první republiky je také důležité pohlížet na fakt, že listy z velké části náležely k politickým stranám a brát v úvahu, že text mohl být ovlivněn politickými názory.

V meziválečném období vycházelo velké množství periodického tisku. Pro svou práci jsem si vybrala pouze česky psaná a digitalizovaná tištěná média kvůli jejich snadné dostupnosti, přestože se za první republiky rozvíjelo i rozhlasové a televizní vysílání. „Tato nová média byla ve zkoumaném období na svém počátku, a proto měl tisk značné nadřazené postavení a větší mediální vliv.“¹⁴ Mimo český tisk vycházelo i mnoho německy psaných novin, které byly rozšířeny zejména v hlavním městě a pohraničních oblastech. Mezi významné německy tištěné deníky patřily například *Bohemia* nebo *Prager Tagblatt*. Německé tiskoviny však nebudou v této práci využity, zaměřila jsem se pouze na česky psaná periodika. Jak bylo výše zmíněno, použitý prvorepublikový tisk je v dnešní době snadno dostupný, a to díky tomu, že byl z velké části zdigitalizován. To byl také jeden z důvodů, proč se tato práce zaměřuje právě jenom na tištěné média. Pro svou analýzu jsem využila i toho, že lze díky digitalizaci v listech snadno hledat. Články, s nimiž jsem pracovala, jsem v denících hledala pomocí několika hesel, konkrétně šlo o hesla „lynč“, „lynch“, „lynchovat“, „lynchování“ a „lynčování“. Při zkoumání jsem pracovala s celkem pěti periodiky, s *Lidovými novinami*, *Národními listy*, *Rudým právem*, a se

¹² ORSÁG, Petr. *Mediální text jako historický pramen-možnosti a limity interpretace*. Média a text II. [online]. Prešov: Prešovská univerzita. [cit. 12. 4. 2020]. Dostupné z: http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Bocak1/pdf_doc/orsag.pdf, 2008, 133-142.

¹³ ALTMAN, Karel. *Prameny ke zkoumání historie národopisu na Moravě*. Úvod do studia dějin národopisu na Moravě, 2014, 67-83.

¹⁴ BEDNARČÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8, str. 157.

dvěma bulvárními tituly – *Expresem* a *Poledním listem*. *Národní listy* jsem z výzkumu kvůli nízkému počtu článků a jejich strohosti vyřadila. Nejvíce jsem pracovala s texty z *Lidových novin*, jelikož jejich počet byl nejvyšší, přesněji jsem použila 68 článků. U dalších novin šlo o menší množství, z *Rudého práva* to bylo 32 článků, z *Poledního listu* 24 článků a několik málo článků z *Expresu*. Při analýze jsem se nejvíce opírala o články *Lidových novin*, právě kvůli jejich vysokému počtu a také proto, že byly nejvíce různorodé. Reprezentace lynče v *Rudém právu* a *Poledním listu* byly poměrně homogenní.

Přehled dosavadního bádání

Existuje spousta odborné literatury a článků o lynčování ve Spojených státech amerických, kde bylo také nejvíce rozšířené. To bylo také mou hlavní oporou při psaní práce. Sekundární literatura, se kterou jsem pracovala se zabývá zejména obdobím, kdy se objevoval nejvyšší počet případů lynčování a snaží se najít důvody, proč tomu tak bylo. Do češtiny byla přeložena zatím pouze jedna kniha o tomto tématu a tou je *Lynčování* od Joëla Michela. Autor v ní popisuje, proč lynčování vznikalo, z čeho a jak se vyvíjelo. Za hlavní příčinu pokládá jižanskou otrokářskou společnost, jež měla jistě velký vliv na pozici afroamerického obyvatelstva a přístupu bělošské komunity k němu. V knize je také poměrně podrobně popsána typologie obětí, která je celkově častějším zaměřením autorů než typologie pachatelů, jež je hůře uchopitelná.

V americkém prostředí se v posledních letech objevují i studie analyzující reprezentace lynče v médiích. Jde například o studii Richarda Peloffa *The Press and Lynchings of African Americans*.¹⁵ Ze studií vyplývá, že média, v té době hlavně ta tištěná, měla na vývoj rasového násilí a na utváření obrazu o černošské komunitě velký vliv. Ve Spojených státech se objevují iniciativy zkoumající a studující vliv tisku na přístup společnosti k lynčování a celkově k rasové nenávisti. Patří mezi ně například projekt *Printing Hate*,¹⁶ ve kterém studenti z mnoha amerických univerzit analyzují články z novin mezi léty 1865 a 1965, které měly jakoukoli souvislost s rasovým násilím a odhalují, jak se šířili informace o lynčování a jaký to mělo vliv na jeho vývoj. Dalším podobným projektem je stránka *American Lynching*,¹⁷ která odkrývá hrozivou kulturu lynčování. Zaměřuje se na to, jak společnost vysvětlovala a ospravedlňovala zabíjení svým spoluobčanů, klade si otázky jako kdo byli oběti a kdo vrahové a analyzuje konkrétní případy a jejich způsoby zobrazení v dobovém tisku.

V českém prostředí žádné studie o lynčování nenajdeme, jelikož zde tento fenomén nebyl rozšířen. Neexistuje ani mnoho literatury zabývající se násilím ve zkoumaném

¹⁵ PERLOFF, Richard M. *The Press and Lynchings of African Americans*. *Journal of Black Studies* 30, no. 3 (2000): 315–330. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2645940>

¹⁶ *Printing Hate – How white-owned newspapers incited racial terror in America*. *Printing Hate*. [online]. Dostupné z: <https://lynching.cnsmaryland.org>

¹⁷ *American Lynching*. *American Lynching* [online]. Dostupné z: <http://www.americanlynchingdata.com/index.html>

meziválečném období. Jednou z mála prací, která se tímto tématem zabývá je kniha *Cesta z apokalypsy*, kde autoři popisují vývoj jak individuálního, tak kolektivního násilí za první světové války a bezprostředně po jejím skončení. Z této knihy budu vycházet při popisu diskurzu fyzického násilí v českém prostředí. Ve své práci jsem tedy neměla mnoho prací, ze kterých bych mohla metodologicky čerpat. Studie o reprezentaci kolektivního násilí v tisku také žádné nejsou, proto je má práce založena převážně na analýze článků, jejich porovnání a sledování jejich vývoje ve zkoumaném období.

Lynčování jako společenský problém

Ve Spojených státech se první případy lynčování objevovaly již v 18. století, „*kdy zavedl soudce Lynch tělesné tresty pro ty, kteří se provinili proti zákonu, pořádku a dobrým mravům*“.¹⁸ „*Termín lynčování pochází pravděpodobně od Jamese Lynche, který údajně v patnáctém století popravil vlastního syna za zabití muže.*“¹⁹ K velkému rozšíření mimosoudního trestání přispěla americká společnost 18. století, která v tom viděla skvělý způsob, jak se vyrovnat se zločinci, kteří jí nevyhovovali, rychlým a jednoduchým způsobem. Americká společnost se označovala za bělošskou, což nutně nemuselo souviset se skutečnou barvou kůže, ale spíše s vymezováním příslušnosti různých skupin obyvatel k dané společnosti. Lynčování pramenilo z víry určité skupiny, že je oprávněna trestat lidi z vlastní vůle. Brzy se lynčování stalo alternativou soudního systému, a to zejména v oblastech, kde neexistovaly soudní orgány nebo sídlily příliš daleko. Zpočátku se lynčování nerovnálo jisté smrti, jednalo se například o koupel v dehtu a peří nebo rány bičem. V první polovině 19. století, kdy se lynčování rozmáhalo, bylo mezi oběťmi lynčování minimum Afroameričanů, zato mnoho přistěhovalců, domorodých obyvatelů, zlodějů, bezvěrců a podobných jedinců, které tehdejší společnost považovala za nemorální. V průběhu 19. století se však lynčování rozšířilo a začalo být využíváno prakticky v celých Spojených státech amerických. Nejrozšířenější nicméně zůstalo právě na americkém jihu, kde se téměř bez výjimky stalo jistým trestem smrti.

Obecně je dnes lynčování definováno jako veřejné odsouzení a usmrcení jedinců bez řádného soudního procesu. Praktika lynčování navazovala na hodnoty otrokářské společnosti, která viděla afroamerickou menšinu jako majetek, se kterým mohla nakládat podle vlastního uvážení. Majitelé považovali své otroky za pracovní sílu, srovnatelnou se zvířetem. Zvířeckost byla afroamerické komunitě celkově často přisuzována. Otrokáři viděli Afroameričany jako nevychovatelné kulturní barbary, kteří jim měli sloužit právě jen na práci jako hospodářská zvířata. Zde je patrné, že jde zejména o rasový problém, jenž je v americké společnosti hluboce zakořeněn. Jih si po dlouhá desetiletí pěstoval brutální tradici v zacházení s otroky. Afroameričané byli svými otrokáři za prohřešky (krádež, zabití)

¹⁸ MICHEL, Joël. *Lynčování: zpráva o kruté minulosti USA*. Praha: Práh, 2009. ISBN 978-80-7252-263-7, str. 9.

¹⁹ BERG, Manfred. *Popular Justice: A History of Lynching in America*. Chicago: Ivan R. Dee, 2011. ISBN 978-1-56663-920-0, str.3.

vraždění oběšením nebo upálením. Případů však nebyl takový počet jako poté, co se rozmohlo lynčování, „historikové však zjišťují, že hromadné zabíjení otroků pravděpodobně nebylo ničím vzácným“.²⁰

Otrokářský systém po americké občanské válce (1861–1865) sice skončil, ale nahradila jej promyšlená diskriminační opatření, mezi něž patřil i tzv. *Jim Crow*. Jedná se o soubor zákonů, jež byly přijímány od 70. let 19. století, poté co demokraté na americkém jihu znovu nabyli moci, kterou zde ztratili v důsledku prohrané občanské války. Různá nařízení, jež byla postupně schvalována, měla za úkol vyloučit „barevné“ obyvatelstvo z veřejného života a zachovat nadřazenost většinové bělošské komunity. Zákony zbavovaly Afroameričany, ale i další nevyhovující menšiny, volebních a dalších práv, které menšiny v éře rekonstrukce formálně získaly schválením dodatku Ústavy, který se zavazoval chránit individuální práva všech. Lynčování bylo často vykonáváno komunitou bělošského obyvatelstva, která vzala moc do svých rukou, protože „nabyla dojmu, že může vykonat spravedlnost lépe než soud“.²¹ Nebylo neobvyklé, že se na praktikách lynčování účastnili i zástupci státních úřadů. „Lynčování sloužilo k terorizování a kontrole Afroamerického obyvatelstva zejména v 19. a 20. století a převážně na jihu Spojených států amerických.“²² Oběti lynče byly mučeny, mrzačeny nebo dokonce upalovány zaživa. Většina případů lynčování končila oběšením oběti. S mrtvým tělem se poté účastníci lynče, ale i přihlížející či kolemjdoucí, fotili a často posílali tyto fotky rodinám nebo je prodávali jako pohlednice. Stávalo se také, že se za lynčování pořádaly zájezdy. Tato forma lidové spravedlnosti se tudíž stala součástí širší masové kultury. Noviny zpravovaly o tom, kdy a kde se bude lynč konat, aby se ho lidé mohli zúčastnit. Diváci přijížděli i ze vzdálených koutů daného státu. Není jisté, kolik obětí lynče ve skutečnosti bylo, ale odhaduje se až na pět tisíc.²³ Ne všechny případy lynčování byly oficiálně či jinak zaznamenány, proto jich mohlo ve skutečnosti být mnohem více. Mezi nejvíce zasažené státy patřila Georgia, Mississippi a Texas, tj. státy ležící na jihovýchodě spojených států. Jde o oblasti, kam byli afričtí otroci dováženi nejčastěji a kde se otroctví nejvíce rozmohlo. Přestože z počátku nepatřili mezi většinu obětí

²⁰ Tamtéž, str. 33.

²¹ Tamtéž, str. 28.

²² *American Lynching*. American Lynching [online]. Dostupné z: <http://www.americanlynchingdata.com/index.html>

²³ MICHEL, Joël. *Lynčování: zpráva o kruté minulosti USA*. Praha: Práh, 2009. ISBN 978-80-7252-263-7, str. 23.

lynčování Afroameričané, jejich počet mezi odhadovanými oběťmi je nejvyšší ze všech skupin – jde o zhruba dvě třetiny všech případů.

Po společenských změnách devatenáctého století došlo k nárůstu počtu černošského obyvatelstva, a to zejména v málo zalidněných zemědělských oblastech na jihu Spojených států. To vedlo jižanskou společnost ke strachu o své postavení a moc, kterou mohla nárůstem Afroamerického obyvatelstva jeho zrovnoprávněním ztratit. Afroameričané byli i po zrušení otroctví posuzováni podle toho, komu patří, ke komu mají vztah. „*Otrokářský systém nahradila stále více promyšlená rasová segregace,*“²⁴ na Afroameričany bylo dále pohlíženo jako na podřízenou rasu, a proto se právě zde nejvíce projevovalo rasové utlačování, odpírání práv tzv. barevnému obyvatelstvu (do této kategorie byly řazeni nejen Afroameričané, ale i původní obyvatelé, přistěhovalci z Mexika a dalších sousedních zemí USA, Japonska, Číny, někdy i různých částí Evropy apod.). Lynčování lze v tomto smyslu chápat jako snahu většinové společnosti, která se vymezovala jako „bílá“, uchovat a znovu prosadit svou moc. „*Lynčování sloužilo jako forma nadvlády a sociální kontroly.*“²⁵

Americký historik Michael J. Pfeifer ve své studii dokonce hovoří o souvislostech mezi davovým násilím a jižanskými sociálními a kulturními normami.²⁶ Spojitost to mělo s americkým soudním systémem a tím také s trestním právem, které se vyvíjelo spíše lokálně než centrálně a bylo v různých částech rozdílné. Na Severu USA bylo mnohem rozvinutější a sofistikovanější. Na Jihu bylo nejslabší, kvůli faktorům jako otroctví, industrializace a atd. Pro společnost jako hlavní zdroj obživy sloužilo zemědělství. Kořeny zase najdeme v období otrokářství, kdy otroci přivázení z Afriky pracovali na plantážích pro své otrokáře. Po emancipaci se rozdělení společnosti příliš nezměnilo, jediné, co se změnilo byl vztah plantážníků a Afroameričanů, kteří byli nově jejich zaměstnanci, nikoli majetek. To nemělo ale pro Afroameričany pouze pozitivní dopad, „*násilí se na plantážích stalo způsobem regulace pracovní činnosti.*“²⁷ Pokud zde byly úřady, byly většinou ve větších městech, které byly od zemědělských oblastí velmi vzdálené, postupně se však soudní aparát značně rozšířil

²⁴ MICHEL, Joël. *Lynčování: zpráva o kruté minulosti USA*. Praha: Práh, 2009. ISBN 978-80-7252-263-7, str. 12.

²⁵ BERG, Manfred. *Popular Justice: A History of Lynching in America*. Chicago: Ivan R. Dee, 2011. ISBN 978-1-56663-920-0, str. 96.

²⁶ PFEIFER, Michael J. *The Northern United States and the genesis of racial lynching: The lynching of African Americans in the civil war era*. The Journal of American History, 2010, 97.3: 621-635.

²⁷ MICHEL, Joël. *Lynčování: zpráva o kruté minulosti USA*. Praha: Práh, 2009. ISBN 978-80-7252-263-7, str. 79.

a téměř každé městečko mělo soudní tribunál. Ani to však nezastavilo jižanské obyvatelstvo od vykonávání spravedlnosti vlastníma rukama, spíše naopak a lynčování v pozdním 19. století sloužilo k tomu, aby se obžalovaný nedostal do rukou státní správy, která podle nich byla příliš mírná. Tresty, které soudní systém příslušníkům menšin uděloval i za menší zločiny, byly velmi vysoké, ale jižanskou komunitu neuspokojil jiný trest než trest smrti. Často se stávalo, že pokud byl obviněn Afroameričan, byl davem vyvlečen z vězení nebo napaden cestou k soudnímu přelíčení a lynčován pomstychtivým davem. Soudní aparát tomu nebránil, naopak to ještě podporoval. Soudcové a šerifové „*ustupovali nátlaku ostatních dobrovolně a bez větších protestů*“²⁸ jim svěřili vězně do rukou. Často se také na lynčování aktivně podíleli. Obžalovaní byli shledáváni vinnými bez vyšetřování a bez důkazů. K přiznání byli nuceni násilnými metodami, které připomínaly mučení. Společnost své chování legitimizovala a ospravedlňovala tvrzeními, že činnost úřadů je pomalá, nedostatečná, mírná a že jedná ve jménu lidské svrchovanosti a brání se proti nepřátelům, za něž byli označováni „černí“ Afroameričané nebo „barevní“.

Typickou obětí byl mladý Afroameričan, s nízkým nebo žádným vzděláním, z chudých poměrů, obvykle bez rodinného zázemí, nebo dokonce úplně bez domova, jenž se potuluje, hledá práci nebo se pohybuje na hranici zákona. Jednalo se o lidi z okraje společnosti. Obraz „toulajícího se černocho“ vyvolával strach, i tak ale společnost tento portrét uchovávala a rozvíjela, a to hlavně z toho důvodu, že úspěšných Afroameričanů se jižanská společnost obávala ještě více. Zbavovala se jich se stejným ne-li větším nadšením než chudiny. Vzdělaná a úspěšná afroamerická komunita vyvolávala strach, z toho, že bude chtít uplatňovat práva, která jí právoplatně náleží. Emancipace Afroameričanů znamenala ztrátu výsadního postavení bělošské komunity a mohla narušit existující společenské a rasistické zákony. Cílem „bílé komunity“ bylo udržet Afroamerickou menšinu v určitých mezích: „*měli zůstat neaktivní, neviditelní a podřadní*“²⁹.

Černošská komunita neměla mnoho možností, jak se lynčování ubránit. Jejich jediným únikem, kromě rezignovanosti a odevzdanosti „bílému právu“, byl únik duchovní (ať už to byla náboženská víra či vlastní duchovní svět), který jim alespoň částečně umožňovat vymanit se ze závislosti na většinové bělošské společnosti.

²⁸ Tamtéž, str. 37.

²⁹ Tamtéž, str. 99.

Právo Afroameričanů

Právní systém se i po prosazení všeobecných občanských práv afroamerického obyvatelstva příliš nezastával. Práva byla psána „bílymi“ pro „bílé“ a pro menšinu afroamerického obyvatelstva platilo takzvané *Negro Law*, což bylo nepsané právo, jehož účelem bylo udržet afroamerickou menšinu v určitých mezích a podle něhož se trest vyměřoval na základě toho, jakou újmu utrpěl příslušník většinové komunity, který byl napaden.³⁰ Společnost se snažila aplikovat a uplatňovat vlastní zákony, které měly bránit jižanskou čest. I rozsudek z velké části závisel na tom, jaké má obviněný ve společnosti postavení a jedině, co mohlo v této době obviněnému Afroameričanovi pomoci byla přímluva „bílého“ člověka, ale ani to nemuselo stačit. Pokud se obviněný Afroameričan dostal před soud a nebyl vyvečen z vězení a lynčován, tak mu byl uložen zpravidla nejvyšší možný trest. Neobvyklé nebyly ani doživotní tresty. I za drobné přestupky hrozilo pachatelům mnoho let vězení. Před oficiální justici se nedostávaly případy deliktů mezi příslušníky stejné rasy. „Pokud Afroameričan napadl jiného Afroameričana, případ se většinou neřešil, a pokud ano, tak byl odevzdán nezkušenému soudci.“³¹ Ten řízení rychle ukončil a vyměřil zpravidla nejvyšší možný trest. Vliv na to měla mimo jiné také skutečnost, že nebyli téměř žádní obhájci Afroamerické komunity. Příčinou této skutečnosti byl „negativní postoj zaujímala americká společnost také ke vzdělání černošského obyvatelstva, oproti bělošské komunitě, mělo přístup pouze ke zlomku vědomostí“³². Muž z většinové komunity se mohl vyhnout soudu dokonce i za vraždu příslušníka afroamerické menšiny, pokud měl ve společnosti dostatečně vysoké postavení. Nejčastěji se objevovaly případy, kdy „bílý“ muž znásilnil afroamerickou ženu, která byla v tehdejší společnosti viděna jako sexuchtivá až s rysy zvířecosti. Nadměrná sexualita byla současně připisována i afroamerickým mužům a stereotypní představa o „černém násilníku“ byla postrachem všech dívek a žen. Naopak „bílá žena“ byla idealizována. Byla zobrazována a popisována jako obraz nevinnosti, ctnosti, neposkvrněnosti, tedy absolutní čistoty a byla zbavena veškeré smyslnosti a sexuality. Muži se zavazovali chránit čistotu a ctnost „bílých“ Američanek. Pokud Afroameričan napadl „bílou“ ženu, znamenalo to pro něj odsouzení k smrti. Pro

³⁰ Tamtéž, str. 42.

³¹ *For scores of years, newspapers printed hate, leading to racist terror lynching and massacres of Black Americans – Printing Hate. Printing Hate – How white-owned newspapers incited racial terror in America – Printing Hate.* [online]. Dostupné z:

<https://lynching.cnsmaryland.org/2021/10/12/printing-hate-newspapers-lynching/>

³² Tamtéž, str. 100.

soudní proces obviněného Afroameričana byla charakteristická posedlost odhalit jakýkoli sexuální podtext činu a označit obžalovaného za monstrum. Jakýkoliv sexuální styk mezi mužem z menšinové komunity a „bílou“ ženou byl pro jižanskou společnost nemyslitelný a naprosto jej odsuzovala. „*Afroameričané občas bělošskou ženu znásilnili, vlna černošského násilnictví, o které obhájci lynčování tvrdili, že ohrožuje „bílé ženství“ Jihu, byla ale zcela jistě rasistický výmysl, i když mocný.*“³³ S tím souvisela i potřeba chránit údajnou rasovou čistotu, z níž vycházelo odsuzování míšení ras. Většinová společnost se obávala, že míšením si Afroameričané zajistí lepší postavení a oni tak přijdou o svou mocenskou nadřazenost.

Koncem 19. století a začátkem 20. se hlavně díky společenskému tlaku, který přicházel jak od pracovníků justičního systému, tak z médií, zejména z afroamerického tisku a také díky organizacím, jako byla *National Association for the Advancement of Colored People* (NAACP), začal pomalu měnit soudní systém a základy rasové segregace byly otřeseny. Organizace NAACP byla založena na začátku 20. století a jejím hlavním cílem byla ochrana a zajištění rovných práv, které byly formálně garantovány ústavou pro všechny. Organizace se snažila bojovat za nespravedlivě obviněné, nevinné, ale i trestance s příliš vysokými tresty neúměrnými jejich činům. V polovině 19. století, těsně před propuknutím bojů za občanská práva stačilo k obžalování, že se příslušník Afroamerické komunity dotkl „bílé“ ženy, aby byl obžalován a byl mu udělen trest vězení. „*Příkladem může být čin, kdy Afroamerický muž okradl ženu o její kabelku. Byl souzen, ale trest mu nebyl udělen za loupež, ale za to, že se dotkl bílé ženy.*“³⁴ I přesto, že nedošlo ke schválení federálního zákona, který by zakazoval lynčování, se přístup společnosti k tomuto jednání se postupem 20. století měnil. Koncem 20. a ve 30. letech již oficiální úřady nemohli lynčování povolovat nebo mu dokonce napomáhat. I k velmi závažným případům, které by dříve bez váhání přenechali lidové spravedlnosti a davu, přivolávaly národní gardu, která během procesu zachovávala pořádek. Zajištění pořádku a udržování oficiálního průběhu justice nebylo pro úřady jednoduché, protože společnost byla zvyklá vypořádávat se s obviněnými vlastním přičiněním. Proto potřeba zákona, který by omezil lynčování, byla čím dál větší. Počet případů začal klesat až ve třicátých letech právě díky aktivismu organizací jako je NAACP. „V průběhu padesátých a šedesátých let 20. století nakonec lynčování jako fenomén téměř

³³ BERG, Manfred. *Popular Justice: A History of Lynching in America*. Chicago: Ivan R. Dee, 2011. ISBN 978-1-56663-920-0, str. 98.

³⁴ MICHEL, Joël. *Lynčování: zpráva o kruté minulosti USA*. Praha: Práh, 2009. ISBN 978-80-7252-263-7, str 42.

zcela vymizel z americké společnosti.“³⁵ Příčinou byl vznik afroamerického hnutí za občanská práva v 50. letech a následné schválení federálního zákona o občanských právech v roce 1964, který rušil diskriminační a segregáční zákony Jima Crowa.

³⁵ *History of Lynching in America*. NAACP – Leading the Fight to End Racial Inequality. [online]. Dostupné z: <https://naacp.org/find-resources/history-explained/history-lynching-america>

Lynčující jako komunita

Lynčujícími byli lidé, které bychom mohli označit za „obyčejné občany“. Ve většině případů šlo o obyvatele daného městečka, vesnice nebo oblasti, kde se čin stal a kteří se rozhodli vykonat soud nad obviněným sami. Lynčující nepopírali svou totožnost, neskrývali se, naopak lynčování se konalo přes den, účastníci se nechávali vyfotit se svou obětí, informace o lynči publikoval tisk a lynč byl také propagován výrobou suvenýrů (např. pohlednice s fotkou oběti). Lynčování se nepřímo účastnila celá komunita. Mezi přihlížejícími se nacházeli obyvatelé všech věkových skupin: mladé dívky a ženy, stařeny, ale i děti. Ženy a děti se lynče většinou aktivně nezúčastnily, ale celému dění přihlíželi. Hlavními aktéry ovšem byli muži. Lidová spravedlnost tedy obsahovala poměrně jasně vymezené genderové role. Spoustu případů lynčování se odehrálo za jednotného souhlasu celé komunity. O způsobu lynčování, mučení a usmrcení obvykle symbolicky rozhodoval otec, manžel nebo bratr oběti zločinu. Zde jde znovu vidět, jak silnou úlohu v lynčování hrál genderový, sexuální i rasistický podtext. Lynčování fungovalo také jako určitý nástroj k vyvolání strachu. Na přelomu 19. a 20. století znamenalo pro afroamerickou komunitu nebezpečí lynčování každodenní noční můru. Lynčující vynaložili veškeré úsilí k tomu, aby se k afroamerickému obyvatelstvu jejich zpráva dostala a vyvolala v nich strach. Postavit se jižanskému „lidovému právu“ na odpor by pro ně znamenalo vyvolat ještě větší vlnu násilí, ba jistou smrt.

Lynčování lze podle některých dobových autorů rozdělit na dvě skupiny. J. H. Street je dělil na „dobré a spravedlivé“ lynče a na „špatné, zločinné“ lynče. *„Řádné lynčování jsou čisté, podobají se spíše veřejné popravě, jsou vedeny malou skupinou mužů, kteří trestají zločince za čin, který spáchal. Spíše se ale setkáváme se špatnými lynči. Tak lze označit lynčování, které je přehnaně surové a brutální, dav je rozhořčený, nedisciplinovaný, lynčující jsou pod vlivem alkoholu, používají zbraně, oběť zbytečně mučí, týrají a zohavují.“*³⁶ Toto vymezení slouží k prezentaci různých dobových představ. Při použití takového extrémního násilí lze dav lynčujících označit za zločinný, stává se fanatickým a přehnaně brutálním. Vystává otázka, proč se jinak obyčejní a spořádaní občané proměňovali v tak krvežíznivý a surový dav. Berg nabízí vysvětlení, když přirovnává lynčování k podobným případům kolektivního násilí jako genocidy, válečné zločiny a

³⁶ MICHEL, Joël. *Lynčování: zpráva o kruté minulosti USA*. Praha: Práh, 2009. ISBN 978-80-7252-263-7, str. 130-131.

podobně, jež jsou také páčány „obyčejnými lidmi“. Uvádí, že lidé si při vykonávání těchto zločinů neuvědomují tu špatnou stránku, ale vidí to pouze jako službu prospěšnou pro společnost. Americká společnost, které sama sebe vymezovala jako „bílou“ komunitu, měla také absolutní kontrolu nad trestním právem a celou justicí. „*Nebylo nutné používat násilí k zamezení míšení ras, jediné, o co Afroamerická komunita usilovala a čeho chtěla dosáhnout byla politická a občanská rovnost. Netoužila po sociálním propojením s bělošskou komunitou, to by pro ně znamenalo pouze posílení jejich podřízeného statusu.*“³⁷

Období zkoumané v této práci historikové občas označují jako „éru lynčování“³⁸. Jednalo se o období mezi lety 1880 a 30. lety 20. století. Rushdy ve své knize *American Lynching*³⁹ uvádí několik důvodů, proč bylo právě toto období „érou Jima Crowa“. Jedním z hlavních bylo, že se lynčování rozšířilo a stalo se významným fenoménem pro společnost. Nebylo to z důvodu nárustu počtu případů, ale spíše proto, že byly ustanoveny určité rituály spojené s lynčováním a lynč se stal významnou součástí jižanské kultury. Toto období se vyznačuje také tím, že se začal ozývat nesouhlas s lynčem a procesem, který s sebou nesl. Zásahu nesly také noviny *Chicago Tribune*⁴⁰, které začaly vydávat pravidelné statistiky a další informace o lynčování. Joseph Medill a Monroe Work se zasloužili o to, aby reportáže vycházely a posílaly je i do dalších novin, s nadějí, že to povede k určité sociální změně a pomůže to skoncovat s lynčováním. „*Formovali se organizace vystupující proti rasové segregaci, ke kterým se přidávali i významní intelektuálové a vědci, mezi nimi například Ida B. Wells, Frederick Douglass.*“⁴¹ To přineslo první legislativy omezující lynčování a davové násilí. Jednou z prvních byl zákon proti lynčování v Ohio z roku 1896, který následovaly další státy s podobnými zákony.

³⁷ BERG, Manfred. *Popular Justice: A History of Lynching in America*. Chicago: Ivan R. Dee, 2011. ISBN 978-1-56663-920-0, str. 94.

³⁸ Jiné označení může být „éra zákonů Jima Crowa“.

³⁹ RUSHDY, Ashraf H. A. *American lynching*. New Haven: Yale University Press, 2012. ISBN 978-0-300-20587-9.

⁴⁰ Jednalo se o noviny zastupující politické názory republikánské strany. Během Americké občanské války podporovaly Lincolna a zasazovaly se o zrušení otroctví.

⁴¹ RUSHDY, Ashraf H. A. *American lynching*. New Haven: Yale University Press, 2012. ISBN 978-0-300-20587-9, str. 73.

Lynčování v americkém tisku

Tisk byl beze sporu nedílnou součástí kultury lynčování napříč celými Spojenými státy. Noviny se ukázaly být mocným nástrojem utvářejícím vnímání a chápání lynčování veřejností. Byly také jednou z příčin proč se přelom století stal érou lynčování. Tisk odrážel realitu jihu, ale ne takovou, jaká byla ve skutečnosti, ale takovou, jakou mu ji obyvatelé jihu ve svých výpovědích prezentovali. Zároveň společnost toužila po senzacích a rozvíjející se média zase o co největší čtenost, a tedy prodejnost novin. Tisk byl v americké společnosti devatenáctého a začátku dvacátého století, stejně jako vše ostatní včetně justice a dalších státních orgánů, v rukou většinové společnosti. Titulky na prvních stranách byly plné nenávistných, rasistických výrazů, popisující masakr a brutalitu událostí, které se odehrávaly na Jihu. Články byly velmi barvitě a události popisovaly detailně. Objevovaly se titulky jako *Fried over slow fire*⁴² (Usmažen nad mírným ohněm), *Bloody work of mob*⁴³ (Krvavá práce davu) nebo *Fixed for a barbecue*⁴⁴ (Připraven na grilování). Tím nepřímou podněcovaly americkou společnost k dalším podobným činům a přispívaly ke zvýšení počtu lynčování. Zároveň ale existoval tisk, který stál na opačné straně – kritizoval lynčování. „Několik odvážných afroamerických novinářů vystupovalo proti rasismu a tato publicita přispěla k reformě a k uplatnění práv utlačované komunity.“⁴⁵ „Afroameričtí novináři se ovšem za své veřejné vystupování stávali terčem agrese a mnohdy museli utíkat před rozzuřenou „bílou“ komunitou.“⁴⁶

Původní články o lynčování a reportáže přímo z míst činů obsahovaly mnoho detailů, byla zveřejňována jména obětí, jejich životy i nespravedlivé konce. Tisk referoval o tom, kde a jak lynč probíhal, jak velký byl dav přihlížejících a zda mezi nimi byli i vážení občané. „Psalo se i o tom, jestli se obžalovaný před smrtí modlil nebo prosil o smilování, i o tom, jak byl zavražděn, zda byl pověšen, popřípadě jak dlouho visel nebo zda byl upálen a jakým způsobem, zda hozením do ohně nebo byla postavena hranice.“⁴⁷ Ke článkům byly

⁴² *Herald Democrat, Sherman, Texas, May 23, 1902.*

⁴³ *The Choctaw Plaindealer, Ackerman, Miss., Aug. 12, 1910.*

⁴⁴ *The Southern Mercury, Dallas, Texas, Oct. 16, 1902.*

⁴⁵ *American Lynching.* American Lynching [online]. Dostupné z: <http://www.americanlynchingdata.com/index.html>

⁴⁶ MICHEL, Joël. *Lynčování: zpráva o kruté minulosti USA.* Praha: Práh, 2009. ISBN 978-80-7252-263-7, str. 109.

⁴⁷ MICHEL, Joël. *Lynčování: zpráva o kruté minulosti USA.* Praha: Práh, 2009. ISBN 978-80-7252-263-7, str. 134.

přidávány fotky zobrazující scény z lynčování nebo karikatury obětí. Z analýzy těchto článků si lze vytvořit poměrně ucelený obraz toho, jak kultura lynčování fungovala a jak ji společnost vnímala. Lynčování bylo vnímáno jako veřejná událost, která zpestřovala každodenní nudný život pracujícího obyvatelstva. Většina novin lynčování zpravidla neodsuzovala,⁴⁸ ale naopak jej ospravedlňovala jako něco, co je součástí dané společnosti a co je všeobecně chápáno, jako spravedlivé vypořádání se se „zločinnými černochoy“. Novináři používali k ospravedlnění lynče podrobných popisů násilí, kterého se měli obvinění dopustit na napadených ženách. Psali o utrpení znásilněných žen, což dokreslovalo obraz „bílých“ ženy jako nevinné bytosti napadané „černým zvířetem“. Nezdřáhali se připisovat vinu Afroameričanovi i bez jakýchkoli důkazů. „*Informace získávali spíše od přihlížejících svědků než od samotných lynčujících aktérů, ti se snažili čin ospravedlnovat, než aby popisovali akci samotnou.*“⁴⁹ Pokud se novinářům podařilo sehnat výpověď samotného účastníka akce, mnoho toho neprozradil, sděloval nepodstatné informace a banality. Z výpovědí účastníků i svědků nebyl znát pocit viny, ani žádné výčitky svědomí. Odpovědi se více méně shodovaly a jejich postoj k osudu obviněného Afroameričana byl, že dostal, co si zasloužil.

„Mnoho novin později uznalo svou vinu. Přiznalo, že jejich zpravodajství bylo neobjektivní a že jejich novináři nesli podíl na rasové segregaci, násilí a teroru vůči Afroamerickému obyvatelstvu a podporovali nadřazenost většinové bělošské komunity. V americké historii lze pozorovat, jak je síla slova obrovská a že dokáže i zabíjet. V nedávných letech vycházely v novinách různých městech (Kentucky, Jackson, Tennessee apod.) omluvné články, kde přiznávají, že chybu a litují, že vydávaly takové typy reportáží. Kritici však tato uznání odmítají, s odůvodněním, že v dnešní době jsou pouze symbolická, sloužící pouze k tomu, aby se nynější reportéři zprostili viny, za činy, které podnikli bývalí redaktoři a reportéři, kteří už z velké většiny nejsou na živu.“⁵⁰

⁴⁸ Nejednalo se o veškerý tisk. Existovalo několik novin hájících práva Afroameričanů, mezi nimi například výše zmíněná *Chicago Tribune*.

⁴⁹ MICHEL, Joël. *Lynčování: zpráva o kruté minulosti USA*. Praha: Práh, 2009. ISBN 978-80-7252-263-7, str. 146.

⁵⁰ PINSKY, Mark. *Maligned in black and white: Southern newspapers play a major role in racial violence. DO they owe their communities an apology?* Poynter. [online]. Dostupné z: <https://www.poynter.org/maligned-in-black-white/#parttwo>

Kontext českého tisku v meziválečném období

Po první světové válce se zásadně změnilo uspořádání Evropy, vznikaly nové národní státy včetně Československa, což výrazně přispělo k rozvoji všech sfér společnosti. V Československu došlo mimo jiné také k výraznému rozvoji kulturního a uměleckého života. To mělo vliv i na proměnu medií. Došlo k velkému rozmachu tištěných médií a změnám v nich, které byly jak organizační, tak i strukturální, technologické a obsahové. Média se snažila vyrovnat západním vlivům. Vznikaly nové umělecké směry (dadaismus, surrealismus, poetismus), kterými se čeští umělci inspirovali. „*Obsah měl kromě informativní funkce, také funkce komentativní, agitační, ale také zábavnou funkci, která ani při konkurenci nastupujících médií rozhlasu a filmu nebyla malá.*“⁵¹ Tištěná média se měnila i po stránce stylistické, psalo se o aktuálním dění, „*jazyk více dbal na věcnou strážlivost a srozumitelnost, články byly krátké a často rozděleny do jednotlivých rubrik podle obsahu.*“⁵² Ustavovalo se novinářské povolání, k němuž přispěl vznik novinářských organizací a s ním vytvoření přijatelných pracovních podmínek. Mezi významné novinářské organizace se řadil Syndikát pražských deníků, Spolek českých žurnalistů nebo Jednota českých novinářů. „*Publicisté se v této době často prosazovali také jako spisovatelé nebo dramatici a mnoho z nich nebylo loajální pouze jednomu periodiku, ale přispívali do několika, a to i konkurenčních listů, zároveň.*“⁵³

V roce 1918 vznikla též národní tisková agentura. Československá tisková agentura byla v nově ustaveném státě nejvýznamnějším zdrojem informací pro tisk a později i rozhlas a televizní vysílání o domácím i zahraničním dění. Již brzy po vzniku navázala významné kontakty se zahraničím. Dohodu o výměně informací uzavřela se všemi důležitými světovými agenturami, mezi které patřila americká agentura AP (*Associated Press*), francouzská Havas, německá WTB (*Wolffs Telegraphisches Bureau*) nebo britská Reuters.

Jádro prvorepublikového tisku tvořila periodika politických stran a nově vznikaly také časopisy a bulvární tisk. „*V průběhu třicátých let se tištěná média dostala na vrchol*

⁵¹ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8., str. 37.

⁵² Tamtéž, str. 38.

⁵³ OSVALDOVÁ, Barbora a ČEŇKOVÁ, Jana. *Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami*. Vydání první. Praha: Academia, 2017. První republika; svazek 7. ISBN 978-80-200-2754-2, str. 17.

*svého vývoje, ale záhy na to jim vyvstala konkurence v podobě rozhlasového vysílání a filmového zpravodajství.*⁵⁴ Expanzi všech médií příznivě ovlivňovala demokratická politika, tisková svoboda byla garantována ústavou. Fungování periodického tisku i přesto podléhalo jistým omezením. Svoboda tisku byla zaručena jen v mezích platných zákonů, které byly převzaty z práva platného za dob habsburské monarchie. *„Tiskové zákony určovaly, co musí být uvedeno v tiráži každého periodika a umožňovaly jistou formu dozoru nad obsahem novin. Zákonů postupně přibývalo, ve třicátých letech byly zaveden např. Malý tiskový zákon, který povoloval omezení nebo zastavení vydávání tiskovin nebo zákon, který v případě branné pohotovosti umožňoval nařízení cenzury.*⁵⁵

Velký rozmach médií zapříčinil vytvoření průmyslu tištěných médií a komercializaci tisku, která se prosazovala hlavně v těch největších podnicích. Významné deníky vycházely z pravidla dvakrát denně ve formě raníků a večerníků. Vysoká nadprodukce tiskovin, zapříčiněná konkurencí politických stran, však měla několik negativních dopadů. Jedním z nich byla nižší kvalita, jež se upozadovala před kvantitou, a to jak počtem vydání, tak i nákladem deníků. *„Dále to také vedlo k tomu, že přestože ceny tisku během let stále stoupaly, vydavatelství byla ve ztrátě a noviny byly udržovány pomocí neprůhledných příjmů ze zahraničí.*⁵⁶

⁵⁴ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8, str. 32.

⁵⁵ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8, str. 164-165.

⁵⁶ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8, str. 36-40.

Tiskové koncerny

Jednotlivá periodika vycházela ve velkých tiskových koncernech. Tyto koncerny nepatřily politickým stranám, jelikož ty nesměly vlastnit majetek, ale v jejich čele vždy působili významní straničtí funkcionáři. Téměř každá parlamentní strana měla vlastní vydavatelství či tiskový podnik a během let si vybudovaly bohatou strukturu. Obvykle však musela své vydavatelství dotovat, protože s expanzí stranického tisku převažovala nabídka nad poptávkou a vydavatelství nebyla zisková. Mezi největší patřil koncern Melantrich – ten byl jedním ze ziskových vydavatelství –, Československá akciová tiskárna, Pražská akciová tiskárna nebo podnik Stránských. Vznikalo i mnoho soukromých podniků, které byly komerčně orientovány a vycházely i nezávislé nadstranické deníky, jako například *Lidové noviny*. Nezávislých deníků bylo málo, ale byly významné a měly silný mediální i společenský vliv.

Jak jsem uvedla výše rozvíjel se i bulvární tisk, který byl určen širokým vrstvám obyvatelstva a rychle se popularizoval. Největším a dlouhou dobu jediným vydavatelstvím bulvárního tisku bylo vydavatelství Tempo, jenž vydávalo periodikum *Expres* nebo *Polední list*, která jsem použila při analýze. „Tempo stejně jako Melantrich patřilo mezi ziskové vydavatelství.“⁵⁷ Zakladatelem vydavatelství byl Jiří Stříbrný, který také stál v jeho čele. Bulvární tisk, jenž byl v Tempu vydáván byl určen širokým vrstvám obyvatelstva, objevovaly se v něm zejména skandály, zprávy o vraždách, loupežích, nejrůznější politické aféry, ale psalo se také o slavných osobnostech včetně politiků. Také z toho důvodu byly periodika tohoto vydavatelství často předmětem zájmu cenzury. Stříbrný se angažoval v nacionalistických hnutích a jeho politické názory byly v novinách často vyjadřovány. Český bulvární tisk se rozvíjel později než v zahraničí, ale poté co se začal vydávat rychle nabyl na popularitě a byl jednou z nejprodávanějších tiskovin.

Ještě jiný model vydavatelství než většina stran, měla Komunistická strana Československa (dále KSČ). Vydavatelem jejich tisku byla fyzická osoba, konkrétní vydavatelé se rychle střídali a většinou se nejednalo o významné představitele strany.

⁵⁷ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8., str. 36.

„Vydávané tituly kvůli svému obsahu vyjadřujícímu zásadní ideové výhrady k charakteru první republiky často podléhaly cenzurním zásahům, zákazům oficiálního prodeje apod.“⁵⁸

V meziválečném období v Československu působilo mnoho dalších významných podniků, jež ale nejsou pro tuto práci relevantní, jelikož jejich periodika zde nejsou použity.

Charakteristika použitých periodik

V této části podrobněji představím periodika, jež jsem si vybrala pro analýzu reprezentací lynčování. Jednalo se o již zmíněná periodika, a to *Lidové noviny*, *Rudé právo* a dva bulvární výtisky vydavatelství Tempa, *Polední list* a *Expres*. Při výzkumu jsem procházela také *Národní listy*, na jejichž stránkách se však objevilo pouze několik málo článků na začátku 20. let a byly velmi krátké a stručné. Z tohoto důvodu jsem periodikům při výzkumu nepoužila.

Lidové noviny patřily rodině Stránských a vycházely od roku 1893. Nejprve sídlily v Brně, odkud expandovaly do Prahy, kde nejprve v roce 1920 vznikla filiální redakce a kam ve třicátých letech zcela přesídlily. Meziválečné období bylo pro *Lidové noviny* nejslavnější érou. Články z těchto novin výrazně dotvářely charakter meziválečné československé kultury.⁵⁹ Měly také velkou zásluhu na vzájemné spolupráci dvou center české kultury – Brna a Prahy. „*Deník patřil k liberalisticko-demokratickým listům a nehlásil se k žádné politické straně, úplná politická nezávislost se však dala praktikovat jen stěží a listy z pozice středu a snad i nezávislosti podporovaly politiku tehdejšího prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka i jeho následovníka Edvarda Beneše.*“⁶⁰ Údajně se jim přímo z hradních kruhů dostávalo podpory, a dokonce i dotací, a to jak materiálních, tak intelektuálních. *Lidové noviny* byly ve své době velmi progresivní, „*nebránily se formálním a žánrovým experimentům (báseň na první straně, kurzivový sloupek, entrefi let, roz-hlásky aj.)*“⁶¹. „*I sloupek, tedy typicky český žánr, vznikl právě v Lidových novinách, o což se zasloužil*

⁵⁸ Tamtéž, str. 35-52.

⁵⁹ SOLDÁN, Ladislav. *Lidové noviny: K nepsané kapitola z dějin české žurnalistiky* in Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity. Brno: Masarykova univerzita, 1987, str. 59-69.

⁶⁰ Tamtéž, str. 59-69.

⁶¹ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8, str. 42.

šéfredaktor Arnošt Heinrich,⁶² jenž byl šéfredaktorem téměř celé meziválečné období. Rozdělení novin na dvě redakce, brněnskou a pražskou, přispělo k tomu, že do novin psalo velké množství významných autorů tehdejší doby, mezi ty nejznámější patřili bratři Čapkové, Karel Poláček, Karel Zdeněk Klíma, Eduard Bass, z moravských autorů to byl Bohuslav Štěchovský, Rudolf Těsnohlídek nebo Leoš Janáček. Díky tomu si noviny získaly pověst seriózního periodika, určeného zejména vysokým kruhům a inteligenci. Byly zároveň jedinými novinami, které měly vlastní stálé zahraniční zpravodaje v Londýně, Paříži či ve Vídni, což bylo v této době velmi nákladné.

Druhým analyzovaným periodikem je deník *Rudé právo*, jež byl ústředním tiskovým orgánem KSČ. „*Tato strana byla od počátku republiky legální politickou stranou, což bylo v evropských poměrech výjimkou.*“⁶³ KSČ vydávala kromě *Rudého práva* i mnoho dalších listů, ty však nebyly zdaleka tak čtené jako jejich hlavní periodikum. Hlavní deník komunistické strany začal vycházet roku 1920, ale v této době ještě nebyl jejím ústředním orgánem. Tím se stal až o rok později. Téměř celá dvacátá léta byla pro deník příznivá, přispívala do nich řada avantgardních básníků a spisovatelé. „*To se změnilo na konci desetiletí, po tzv. bolševizaci, kdy byla řada z nich ze strany vyloučena a komunistická strana, tak značně intelektuálně ochabla.*“⁶⁴ Komunistické deníky se kvůli zápasům uvnitř strany stávaly přepolitizovanými a jejich úroveň klesala až do bodu, „*kdy byly chápány jako pouhý stranický propagandistický nástroj.*“⁶⁵ Kvůli této extrémní politické propagandě a kritice stávajícího politického uspořádání byl deník často terčem státní kontroly obsahu a následně procházel cenzurou.

Posledním sledovaným periodikem byl *Polední list*. Začal vycházet pod názvem *Pondělní list* roku 1926 jako první z bulvárních listů koncernu Tempo. Přilákal velké množství čtenářů a velmi rychle si získal svoje místo na novinovém trhu. Stříbrný chtěl popularity listu využít, a tak přidal další jako *Večerní list* nebo *Nedělní list*, ale všechny se postupně sjednotily pod názvem *Polední list*. Listy vycházely ve velkém nákladu, jedním z největších ve své době. Bulvární tisk od stranických novin lišil v mnohém, zejména to bylo

⁶² OSVALDOVÁ, Barbora a ČEŇKOVÁ, Jana. *Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami*. Vydání první. Praha: Academia, 2017. První republika; svazek 7. ISBN 978-80-200-2754-2, str. 23.

⁶³ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8, str. 50.

⁶⁴ Tamtéž, str. 51.

⁶⁵ Tamtéž, str. 52.

v obsahu, přinášel informace o vraždách, různých tragédiích, takzvaném společenském životě a dalších senzacích. Obsah však nebyl jedinou odlišností. Vyčníval svým barevným designem, objevovalo se v něm velké množství inzerce, ale také soutěží nebo anket. Články byly velmi krátké a výrazně graficky oddělené, což mělo upoutat široké vrstvy čtenářů a udržet je u čtení. „*Seriózní žurnalisté proti psaní bulvárních listů opakovaně vystupovali, to se však míjelo účinkem a bulvarizace postupně zasahovala i do seriózního tisku.*“⁶⁶

⁶⁶ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8, str. 174.

Reprezentace lynče v dobovém tisku

Uvědomuji si, jak je komplikované vymezení pojmu reprezentace. Výše byl pojem již vysvětlen, ale je důležité vymežit v jakém smyslu je v analýze používán. Pro účely práce používám význam pojmu ve smyslu zobrazení, znázornění nějaké skutečnosti. Jde o specifické zachycení reality, na kterou ale nemá přímou vazbu. Budu se snažit také osvětlit, jakým způsobem byl v dobovém jazyku používán výraz lynčování. Ten sice měl slovníkovou definici, ale jeho používání ve veřejném prostoru jí ne vždy odpovídalo. V médiích se objevoval poměrně často i u případů, které se příliš nepodobaly případům lynčování, které probíhaly v USA. Budu se snažit porovnat obraz lynčování ve Spojených státech, s tím jak tma bylo

Budu se snažit porovnat reprezentace lynčování, jež se odehrávala ve Spojených státech a podle níž je lynčování vymežováno, s reprezentací lynčování na českém území, které mělo podobné rysy.

Slovo lynč bylo ve veřejném prostoru první republiky poměrně často používaným výrazem. Podle Ottova naučného slovníku z roku 1900 bylo sloveso *lynchovati* definováno jako „*potrestati bez řádného soudu provinilce, který byl přistižen při činu nebo jest z něho podezřelý*“.⁶⁷ Za zajímavé považuji to, v jakých formách se toto slovo používalo. Pokud bylo použito jako podstatné jméno, šlo většinou o výraz „*lynch*“. Pokud však bylo použito jako sloveso nebo jako delší verze podstatného jména, bylo častěji počestěno na „*lynčovat*“ či „*lynčování*“.

Doba po vzniku Československé republiky byla periodou proměn v mnoha směrech, přicházely nové vlivy a myšlení. Nejde říci, že se vše proměnilo, v mnohém nová republika navázala na situaci z habsburské monarchie a mnoho toho převzala, mimo jiné například rakouské právo. Republika byla také národnostně pestrým územím, což mělo ale za následky velké rozdíly ve stupni vývoje mezi jednotlivými oblastmi. „Území Čech a Moravy bylo na rozdíl od Slovenska a Podkarpatské Rusi více rozvinuté, ovlivňováno Západem a značně progresivnější. Slovensko a Podkarpatská Rus zaznamenaly po konfrontaci s vyspělou českou konkurencí dramatický sociální, politický i kulturní šok.“⁶⁸ „Lidové noviny jako

⁶⁷ Ottův slovník naučný: *illustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Díl 16. Lih-Media*. Praha, 1900., str. 514.

⁶⁸ KŘEN, Jan. *Dvě století střední Evropy*. Praha: Argo, 2019. ISBN 978-80-257-2848-2, str. 373.

jedny z nejrozšířenějších novin, otvíraly své filiálky i v Bratislavě, Košicích nebo Užhorodě, nedosáhly tam však takového stupně rozšíření jako na českém území.⁶⁹ Problémem rozlehlého a různorodého území bylo i rozdílné zákonodárství v jednotlivých částech republiky, a to jak tiskařské, tak i například trestní. Na toto vše je nutné při analýze článků myslet a neustále posuzovat kontext.

Cílem této práce je zjistit, jakým způsobem tisk informoval o případech lynčování. Během analýzy jsem zjistila, že se v novinách mimo zprávy o lynčování ze Spojených států objevovalo velké množství případů, kdy bylo za lynčování označováno kolektivní násilí spáchané na našem území, což jsem na začátku výzkumu nepředpokládala. Kromě novinových článků nebylo o lynči mnoho psáno.

Nejzajímavější je článek známé novinářky prvorepublikového období Mileny Jesenské s názvem *Soudce Lynč v Evropě*, který vyšel v roce 1938 v předním intelektuálním časopise *Přítomnost*. Autorka v něm příslušníky různých menšin (katolíky, monarchisty, ale hlavně židy) ve Vídni po anšlusu Rakouska přirovnává k Afroameričanům ve Spojených státech. Srovnává pozice všech menšin, které byly v různé míře diskriminovány poté, co nacistické Německo obsadilo území Rakouska. Píše, že „není třeba mít v Evropě barevnou kůži, aby se stal člověk černochem“.⁷⁰ Za „černochy“ zde současně označuje emigranty z Německa a Rakouska, kteří se nacházeli v Československu. Autorka zmiňuje, že zejména židovské menšině byla upírána základní práva, byla utlačována, a jejím příslušníkům bylo zakázáno pracovat, byl jim také zabavován majetek, nebo byli dokonce nuceni k emigraci. Zajímavé mi to přijde v kontextu článků z novin, které pojednávají o lynčování na českém území. „Milena Jesenská spolupracovala v průběhu 20. let a celou řadou deníků a časopisů, vyjadřovala se nejčastěji o politické situaci, ale psala také o postavení žen ve společnosti.“⁷¹ Její článek je jednu z mála zmínek o situaci u nás, o tom, jak bylo s menšinovými skupinami zacházeno, o lynčování menšin se ovšem v dobovém tisku nikdo nezmiňuje, objevují pouze zprávy o lynčování občanů stejné národnosti. Otázkou zůstává, proč bylo mnoho případů násilí označováno v tisku za lynčování, přestože nenaplňovaly znaky typické pro daný typ kolektivního násilí. Na rozdíl od amerického trestního práva, které bylo v té době

⁶⁹ Příloha *Lidových novin ke 120. výročí: Lidové noviny 1893-2013* [online]. [cit. 7. 4. 2022]. Dostupné také z: http://data.lidovky.cz/soubory/ln_kultura/A131014_ILA_PANELY1_8.PDF

⁷⁰ JESENSKÁ, Milena. *Nad naše síly: Češi, Židé a Němci 1937-1939*. Votobia, 1997, str. 16.

⁷¹ BEDNARČÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8, str. 158.

v některých oblastech značně nevyvinuté, bylo české trestní právo, jenž bylo převzato z dob habsburské monarchie, občas až příliš kruté. Za první republiky byl stále užíván i trest smrti, i když většina odsouzených dostala milost, především proto, že prezident Masaryk byl velkým odpůrcem trestu smrti.

Fyzické násilí v meziválečném období

Jak jsem již několikrát zmínila, společnost se po první světové válce proměňovala, a s tím souvisela i proměna vztahu veřejnosti k násilí. V předválečném období, ale i na začátku první světové války bylo násilí vykonávané na veřejnosti silně odsuzováno a státní instituce proti němu razantně zasahovaly. Se začátkem války se však situace výrazně změnila. „*Světová válka nepřinesla pouze miliony mrtvých na frontách, ale i zcela zásadní proměnu každodenního života v zázemí*“.⁷² Pohled na násilí se diametrálně změnil a výskyt násilí ve veřejném prostoru nebyl tak neobvyklý jako před první světovou válkou. Rostla kriminalita a se všudypřítomnou smrtí se také vytrácela úcta k lidskému životu. Zároveň se ale zmenšily důsledky, jež následovaly po použití fyzického násilí pro pachatele, mírné formy násilí znamenaly malé až nulové následky. Zločinnost se nerozmáhala pouze ve městech, ale i na venkově, v průběhu války byly vraždy, loupeže a podobné činy na denním pořádku. Média první republiky kriminalitu nepřímo podporovala svou senzativností, zaměřovala se na neustále vzrůstající počet případů fyzického násilí na veřejnosti a dalších kriminálních činů. „*Zároveň ale téměř vůbec nepoukazovaly na případy kolektivních protestů (např. rabování), ty se na stránky denního tisku dostávaly jen výjimečně a se zpožděním*“.⁷³ Velký podíl na tom nesl rozvíjející se bulvární tisk, který byl zaměřen na různorodé a široké vrstvy obyvatelstva a tím čtenáře utvrzoval ve vznikajícím obrazu města jako místa úpadku civilizace a jejích mravů. Zejména nově přicházejícímu venkovskému obyvatelstvu, pro nějž tisk představoval první střet s realitou města, mohlo poté město připadat jako doupe zločinu a vzbuzovat strach a neustálý pocit nebezpečí. Noviny však o násilí celkově vypovídaly spíše povrchně. Násilné činy nebyly nijak detailně popisovány. To mělo za důsledek, že si lidé neutvořili jednotný obecně sdílený pohled na danou problematiku. Toto platí i v případě reprezentací lynčování. Články často nepopisovaly, co se dělo, nýbrž používaly obrazného

⁷² KONRÁD, Ota a KUČERA, Rudolf. *Cesty z apokalypsy: fyzické násilí v pádu a obnově střední Evropy 1914-1922*. Praha: Academia, 2018. České moderní dějiny. ISBN 978-80-200-2874-7, str. 16.

⁷³ Tamtéž, str. 241.

jazyka, náznaků či nejrůznějších opisů a negativně zbarvených výrazů jako například „ohavný čin“, „hanebný čin“, „ohydný skutek“ apod.

Historici Konrád a Kučera také zmiňují, že zejména kolektivní násilí, mezi které patří i lynčování, bylo od počátku vnímáno jako značně nebezpečné nejen pro bortící se válečný společenský konsenzus, ale i pro sociální stabilitu nutnou pro poválečnou obnovu. Podle nich se tomuto tématu současná historiografie věnuje poměrně málo a není tedy z čeho čerpat. Je však jisté, že se v poválečné střední Evropě kolektivní násilí rozšiřovalo a nabíralo nových forem. Většinou šlo o mírné formy násilí. Byly ovšem velmi časté. Nejčastěji se jednalo o házení kamení, vytloukání oken, či pouhé hrození pěstí. Obvykle stačil i nepatrný incident k tomu, aby se rozpoutala rozsáhlá pouliční rvačka, do které se zapojili i lidé, kteří ani nevěděli o co se jedná. Ve střední Evropě se neobjevuje „*snaha pokořit a zneuctít nepřítele prostřednictvím násilí deformujícího nepřítelevo živé či mrtvé tělo, jehož předpokladem je většinou předchozí „odlidštění“ nepřítele, které mnohdy v souběhu se specifickými lokálními podmínkami usnadňuje pachatelům přechod k brutalitě na jiném místě jenom stěží představitelné*“.⁷⁴ Takovou brutalitu a odlidštění je ale možné vidět v mnoha případech lynčování ze Spojených států, kde pachatelé odsouzené zločince vidí spíše jako monstrum, zvíře a zachází tak i s jeho tělem. Rozdíly v přístupu k násilí a jeho chápání jsou důležitou součástí pro pochopení motivů a kolektivní mentality pachatelů. Kruté praktiky z amerického kontinentu znamenaly i jiné chápání významu násilí ve společnosti. „*Podobný jev nalezneme i v našem prostředí, na východě Československé republiky, v Podkarpatské Rusi, ale i ve východních oblastech Slovenska byla brutalita násilných činů mnohem větší a bylo zde také běžnější uniformované násilí. Výjimečný stav zde trval až do roku 1922, československá armáda na jihu a východě Slovenska, jehož území okupovalo Maďarsko, vedla řadu odvetných akcí, aby území získala zpět.*“⁷⁵

S rostoucími počty případů se o nich i více psalo. Jednotlivé noviny se postupně rozvíjely nové rubriky a rozšiřovaly ty stávající. Mezi jednu z prvních a velmi oblíbených rubrik patřila rubrika *soudní síň*, ve které bylo psáno hlavně o trestných činech a soudních řízeních, která následovala. O případech lynčování se však častěji psalo v rubrice *denní*

⁷⁴ Tamtéž, str. 240.

⁷⁵ Tamtéž, str. 279.

zprávy či *zprávy ze světa*. Tyto rubriky se zaměřovaly na informování o nejnovějších událostech, všechny však měly podobnou funkci.

Reprezentace zahraničních případů lynčování

První zmínky o případech lynčování ze Spojených států se v českém tisku, konkrétně v *Lidových novinách*, objevily již na konci 19. století. V tomto období jich však nebylo mnoho a pokud se objevily, byly spíše strohé. V této práci se ovšem zabývám výhradně meziválečným obdobím, tedy zejména dvacátými a třicátými léty 20. století.

V již zmíněných *Lidových novinách* se případy lynčování objevovaly nejčastěji. V celém zkoumaném období byly poměrně rovnoměrně rozloženy, nebylo období, kdy by se lynčování autoři zabývali více nebo výrazně méně. Z celkových zkoumaných téměř 120 článků, jsem jich pro analýzu použila 68. Nejvíce z nich popisovalo právě lynčování v zahraničí, zejména ve Spojených státech amerických, kde byl fenomén lynčování také nejrozšířenější. Objevovaly se však také zprávy o lynčování z různých koutů Evropy, šlo například o Rumunsko, Rakousko nebo Německo. Články byly většinou krátké, stručně popisovaly, co se stalo a nezacházely příliš do podrobností. Tím se české reprezentace lynčování vymykaly těm z amerického tisku, kde se o lynčování psalo barvitě a činy byly detailně popisovány. Důvodem byl jistě i žánr novinek, který měl stroze, ale zdánlivě popisně informovat o událostech. Zpráva o lynčování obvykle obsahovala údaje o tom, kdo byl obviněn, z jakého činu a jakým způsobem byl potrestán. Typická zpráva v *Lidových novinách* zněla například takto: „*Soudce Lynch zapaluje hranice. Z Davisbora v americké Georgii dochází zpráva, že tam lidé upálili 15letého černocho, který zabil bílou ženu. Rozčilený dav postavil hranici, černocho na ni přivázal, načež ho nechal pomalu shořeti. Upálení bylo přítomno přes 2000 lidí.*“⁷⁶ Tisk se snažil informovat o situaci ve Spojených státech, co nejpřesněji, aniž by použil detailního popisu, události. Lynčování se většinou neobešlo bez mučení či týrání obviněného, které, ale v českém tisku téměř vůbec nebylo zmiňováno. Naopak často se objevovali důvody lynčování. V tomto článku je také jako v jednom z mála zmíněno, že se lynčování účastnil velký dav, což ale nebylo ve Spojených státech neobvyklé.

⁷⁶ *Soudce Lynch*. Lidové noviny, 24. 5. 1922, str. 6. Všechny uvedené články nechávám v původním znění, i přesto, že jsou některé slova či výrazy v dnešní době gramaticky nesprávně.

Bulvární tisk se ve dvacátých letech v českém prostředí teprve utvářel a etabloval, patrně i z tohoto důvodu se v něm mnoho zpráv o lynčování neobjevuje, zato ve třicátých letech se o případech lynčování psalo často. Titulky článků o lynčování byly zcela obyčejné, v *Poledním listu* nalezneme názvy jako „*Soudce Lynch*“⁷⁷ nebo „*Pokus o Lynch*“⁷⁸, což vezmeme-li v potaz senzativnost a popularitu bulvárního tisku, je poněkud překvapivé. Bulvární tisk se již od svého počátku snažil přilákat, co nejvíce čtenářů, a to hlavně tím, že psal o nových věcech, o kterých se do té doby psalo málo nebo vůbec. Využíval k tomu poutavé titulky a design, proto je zvláštní, že při popisu lynčování příliš zajímavé titulky nepožíval. Titulky se v průběhu let v uvedeném periodiku nijak zvláště neproměňovaly a zůstalo u jednoduchých, ale výstižných výrazů. O něco poutavější byly titulky v *Expresu*. Zde se objevil titulek „*Rasová nenávist v Americe – Amerika ve znamení soudce Lynche*“⁷⁹ a „*100 maskovaných mužů lynchovalo černocho*“⁸⁰. Přestože titulky v periodiku *Expres* byly zajímavější, celkový počet článků zde byl ve zkoumaném období velmi nízký. Nejpoutavější byly ovšem titulky v levicově zaměřeném *Rudém právu*. Zajímavé nadpisy se objevovaly hned od začátků dvacátých let. Stejně jako ostatní periodika, i autoři zpráv z Rudého práva psali nejčastěji o „*Soudci Lynch*“, ale nalezneme také titulky „*Američtí zaměstnavatelé lynchují*“⁸¹, „*Krvavé zábava amerických námořníků*“⁸² či „*Hanba bílé rasy*“⁸³.

Obecně se podoba článků v jednotlivých novinách příliš nelišila. Dne 24. prosince 1924 vyšel článek „*Soudce Lynch zase řádí*“ v následujícím znění: „*V Charlestonu (stát Missouri, U. S. A.) byl zlynčován černocho, který byl obviněn ze znásilnění bělošky. Rozlícený dav zmocnil se přes odpor policie černocho a oběsil jej. Poté byly do něho vypáleny 3 rány, načez mrtvola odříznuta, přivázána k motocyklu a smýkána ulicemi černošské čtvrti. Posléze byla mrtvola černocho spálena na velké hranici.*“⁸⁴ O necelý rok později, 23. září 1925, v *Lidových novinách* nalezneme článek „*Soudce Lynch*“: „*V New Albany ve státě Mississpi vnikl dav do vězení, kde byl zavřel černocho, který chtěl znásilnit dceru jednoho farmáře, vyvlekl černocho z vězení, přivázal ho ke kolu a upálil.*“⁸⁵ Pro porovnání ještě článek

⁷⁷ *Soudce Lynch*, *Polední list*, 27. 10. 1934, str. 6.

⁷⁸ *Pokus o Lynch*, *Polední list*, 16. 5. 1932, str. 3.

⁷⁹ *Rasová nenávist v Americe – Amerika ve znamení soudce Lynche*, *Expres*, 29. 11. 1933.

⁸⁰ *100 maskovaných mužů lynchovalo černocho*, *Expres*, 20. 7. 1934.

⁸¹ *Američtí zaměstnavatelé lynchují*, *Rudé právo*, 11. 5. 1930.

⁸² *Krvavé zábava amerických námořníků*, *Rudé právo*, 16. 12. 1931.

⁸³ *Hanba bílé rasy*, *Rudé právo*, 27. 10. 1935.

⁸⁴ *Soudce Lynch zase řádí*, *Rudé právo*, 24. 12. 1924.

⁸⁵ *Soudce Lynch*, *Lidové noviny*, 23. 9. 1925.

z *Poledního listu*, který vyšel 2. února 1930: „*V Americe se dosud lynčuje. Z Ocilla (stát Georgie) sobota. V Ocille, ve státě Georgii, dostal se zase ke slovu soudce lynch. V městě se roznesla pověst, že mladý negr znásilnil a po té zabil 14leté bílé děvčátko, dceru váženého farmáře. Občané hledali uprchlého černocho po celou noc s ohři a konečně jej našli a spoutali. Černoch se šerifovi přiznal ke svému zločinu. Občané pak černocho šerifovi vyrvali, odvěkli jej do lesa, kdež jej ubili, polili benzinem a spálili.*“⁸⁶ Na výše uvedených příkladech chci upozornit na několik detailů. Ne ve všech reprezentacích lynčování docházelo ke zmínkách o obžalovaných. Vyskytly se případy, kdy šlo o pouhé obvinění, na jehož základě ovšem proběhlo lynčování. Tento typ případů se objevuje ve všech zmíněných novinách a nejednalo se o neobvyklý jev ani v americké společnosti. Ve článku z *Poledního listu* je oběť lynčování označena za „negr“. V české reprezentaci lynčování šlo o jeden z mála případů, kdy byl obžalovaný Afroameričan, takto označen. Téměř ve všech člancích se užívalo označení „černoch“.

Ve dvacátých letech 20. století lze v *Lidových novinách* najít jistý ustálený obraz lynčování. Ve člancích se objevuje hned několik podobností. Tou první je, že ve značném množství popsanych případů, byl pachatelem mladý černoch, což sice odráželo narativ o lynčování z Ameriky, kde byl typickým násilníkem mladý, nevzdělaný a nezaopatřený černoch, ale neodráželo to realitu – mezi pachateli lynče byly ve skutečnosti zastoupeny všechny věkové skupiny. Dalším opakujícím se motivem bylo, že lynčování černoši byli před lidovým soudem ve vězení a čekali na soud. Lid se však rozhodl vzít spravedlnosti do svých rukou a odsoudil je rychleji, než to stihly státní orgány. Odsuzování byli zločinci převážně za tzv. poskvrnění bílé ženy, ať už šlo o znásilnění, obtěžování, útok nebo zabití. Dalším častým důvodem k odsouzení bylo napadení či zastřelení významného příslušníka bělošské komunity. Mohlo se jednat majitele plantáže, strážníka nebo jiného úředníka. Jak bylo vidět na výše uvedených příkladech, články byly většinou krátké a neobsahovaly příliš detailů. Zprávy tak sice odpovídaly skutečnosti, ale nepopisovaly celé činy. Téměř vůbec nebylo ve člancích psáno o mučení a týrání obětí lynčování, ale pouze o výsledcích výkonu „lidové spravedlnosti“. Za začátku třicátých let bylo pro mnoho případů, o kterých noviny psaly, typické, že lynčovaný byl pouze obviněný z daného zločinu – nikoli obžalovaný. Tento jev se opakoval zhruba v první třetině třicátých let. V ostatních obdobích to ve člancích buď nebylo uvedeno nebo bylo řečeno, že lynčovaný „černoch“ zločin spáchal.

⁸⁶ *V Americe se dosud lynčuje*, Polední list, 2. 2. 1930.

Lynčování tedy nebylo líčeno ve své skutečné, kruté podobě a prvorepubliková společnost si pravděpodobně lynčování částečně romantizovala. Chápala jej jako vypořádání se se zločinci, kteří by i řádným soudem byli odsouzeni k podobnému trestu. To by vysvětlovalo také to, proč se lynčování označovaly některé případy kolektivního násilí na českém území. Nebyly to pouze demokraticky a liberálně založené *Lidové noviny*, kdo o lynčování psal tímto způsobem. Jak lze vidět z výše uvedených příkladů, i levicově nakloněné noviny a bulvární tisk prezentoval lynčování jako vypořádání se zločinci, kterými byli mladí černoši a provinili se napadením „bílé“ ženy. Českoslovenští novináři tak pravděpodobně pouze převzali zprávy o lynčování z amerických novin, kde tištěná média dokreslovala a spoluutvářela obraz nevinné „bílé“ ženy jako anděla a pasivní oběť a afroamerického muže jako hrubého násilníka. Zároveň je nutné zohledňovat, pro jaké čtenáře byl text určen. Takřka stejnou zprávu jistě jinak interpretovali čtenáři *Lidových novin* a jinak čtenáři *Rudého práva*. Levicově orientovaný čtenář *Rudého práva* zprávu o lynčování mohl vidět jako ukázkou nefunkčního kapitalistického systému, naopak čtenář demokraticky založeného deníku mohl lynčování chápat jako úpadek státních orgánů v USA a nepřizpůsobivost Afroameričanů, kteří měli svými údajnými násilnickými sklony ohrožovat tamější „bílé“ obyvatelstvo.

Texty o lynčování se v *Lidových novinách* často objevovaly ve stejné rubrice. Nejčastěji se jednalo o *Denní zprávy*. V první polovině zkoumaného období, tedy ve dvacátých letech, se články pravidelně objevovaly na konci rubriky, často na šesté straně. Noviny v té době ještě neměly pevnou strukturu a rubriky byly v novinách rozmístěny různě. Nebylo neobvyklé, že v horní polovině strany byla jedna rubrika a ve spodní polovině další, či že jedna rubrika zabírala čtvrtinu strany a zbytek další. Autoři článků byli ve většině případů neznámí, což nebylo v té době neobvyklé, a pokud byl autor uveden, jednalo se pouze o jeho iniciály. Při zkoumání a analýze článků jsem však neobjevila často se opakujícího autora, z čehož jsem usoudila, že v českém prostředí nebyl žádný publicista, který by se tématu nějak více zaobíral. Občas byl u článků uveden zdroj, kterým byla buď Československá tisková kancelář, která měla spojení jak ve Spojených státech, tak například ve Velké Británii, kde sídlila agentura Reuters, jež byla druhý, nejčastěji uváděným zdroj. Z toho usuzuji, že autoři pravděpodobně čerpali právě z ČTK, která získala své informace z britské agentury. Ve třicátých letech se podoba titulků částečně proměnila, protože případů lynčování neubývalo, ale opakovaly se a byly podobné. Titulky obsahovaly

stejný motiv jako dříve, např. „*Opět Lynch*“⁸⁷ nebo „*Opět Lynch ve Spojených státech*“⁸⁸, tento typ titulků byl v první polovině třicátých let nejčastější. Začaly se objevovat i delší a poutavější titulky, například „*Černoch a soudce Lynch*“⁸⁹, „*Hanba americké civilizace – Lynčování ve velkém*“⁹⁰, „*Co natropil soudce Lynch*“⁹¹ či „*Lynch proti negrům v USA řadí dále*“⁹². Přestože se podoba titulků proměnila, zprávy zůstaly téměř stejné. Obžalovaným byl stále nejčastěji mladý černoch, obviněný ze znásilnění, ublížení či zabití „bílé“ dívky. V několika případech se obžaloba týkala zabití muže z bělošské komunity, ale tyto případy nebyly časté. V průběhu třicátých let došlo v novinách k ještě jedné přeměně. Nepsalo se pouze o případech lynčování, ale také o lynčování obecně. S prezidentskými volbami, které se uskutečnily ve Spojených státech v roce 1933, se začalo mluvit o proměně společnosti a občanských práv a tím také o federálním zákonu, který by lynčování zakázal. Během voleb se i v českém tisku objevilo pár zmínek o tom, jak se bude situace po volbách vyvíjet a zda bude nový zákon přijat. Brzy se ale ukázalo, že změny nenastanou a zprávy ustaly. Bylo napsáno také několik článků shrnujících vývoj lynčování ve Státech. Objevil se článek o Ku-klux-klanu⁹³, který se ve třicátých letech znovu rozšiřoval, zpráva o vývoji otrokářství a jeho příspěví k opovrhování „černou“ rasou nebo statistiky o počtu případů lynčování a jejich stoupající či klesající tendenci v daných letech. Roku 1926 vyšel článek na titulní straně *Lidových novin*⁹⁴, který informoval o odmítnutí federálního zákona na zákaz lynčování a o počtu případů lynčování z daného roku. Na titulní straně se objevil ještě jedna podobná zpráva, v roce 1931 vyšel článek popisující vznik klanu, jeho vývoj a působení ve Spojených státech.⁹⁵ Takovýto typ zpráv, přestože se objevoval jen v nepatrném množství v *Lidových novinách* převážně na začátku třicátých let, byl jistě pro české čtenáře přínosný. Nepochybně jim nabízel vysvětlení, jak vlastně krátké zprávy o lynčování interpretovat a chápat. V ostatních zkoumaných periodikách jsem zprávy tohoto typu vůbec neobjevila.

Další výzkumnou otázkou bylo, jak se lišil diskurz jednotlivých periodik. V liberálních a demokratických *Lidových novinách* se o lynčování psalo věcně. Články byly

⁸⁷ *Opět Lynch*, *Lidové noviny*, 17. 12. 1933.

⁸⁸ *Opět Lynch ve Spojených státech*, *Lidové noviny*, 11. 7. 1934.

⁸⁹ *Černoch a soudce Lynch*, *Lidové noviny*, 14. 3. 1935.

⁹⁰ *Hanba americké civilizace – Lynčování ve velkém*, *Lidové noviny*, 14. 11. 1935.

⁹¹ *Co natropil soudce Lynch*, *Lidové noviny*, 26. 6. 1936.

⁹² *Lynch proti negrům v USA řadí dále*, *Lidové noviny*, 25. 9. 1942.

⁹³ *Ku-klux-klan*, *Lidové noviny*, 27. 4. 1931.

⁹⁴ *Soudce Lynch*, *Lidové noviny*, 9. 12. 1926.

⁹⁵ *Ku-klux-klan*, *Lidové noviny*, 27. 4. 1931.

strohé, šly rovnou k věci a události popisovaly nezabarveně. Autor článku si udržoval odstup a nevyjadřoval své pocity, což způsobovalo, že text nijak emočně nepůsobil ani na čtenáře. Bulvární tisk, přestože popisoval události obdobně jako *Lidové noviny* a nezacházel příliš do detailů samotných činů, již používal v textu emoce. To lze vidět i na uvedeném příkladu, kde sice je věcně popsáno, jak bylo s obžalovaným Afroameričanem naloženo, ale popis činu, z něhož je obviněn je značně emotivnější – píše se o malém děvčátku, jež bylo znásilněno a o hledání zločince pomocí psů i během noci, aby byl za svůj čin, co nejdříve potrestán. Takový typ zprávy vcelku odpovídá i americkému narativu, kde byli „bílí“ muži popisováni jako ochránci „bílé“ rasy, jako strážníci, kteří musí hlídat své „bílé“ dívky a ženy a bránit je před zlými a násilnickými „černochoy“.

V Rudém právu se citově zbarvený text neobjevuje. Co zde ale lze nalézt, je aplikace komunistického narativu na události ve Spojených státech. V několika případech se objevuje zpráva, ve které „bílá“ americká komunita vystupuje jako zlý kapitalista, který utlačuje pracující afroamerické obyvatelstvo a bojuje proti němu násilím. Rasismus je tedy v podstatě převáděn na třídní boj. Tento narativ se objevuje více ve třicátých letech, kdy si komunistická strana upevnila svou pozici na české politické scéně. V jejích novinách vychází zprávy označující lynčování za nástroj amerických agrárních „buržoů“ k ovládnutí afroamerického dělnictva. V polovině třicátých let vyšel článek, kde je zmíněno, že by americká společnost měla přestat bojovat proti mladým Afroameričanům, a naopak by se je měla snažit ochránit před dalším lynčováním. Jde o případ ze Scottborough, kde byl nejvyšším soudem v Alabamě vydán rozsudek smrti pro dva mladé Afroameričany. V textu se píše „na každé antifašistické schůzi a akci protestuje se pro odsouzení scottboroughských černochoů!“⁹⁶ Nejde tedy ani o případ lynčování, jak uvádí titulek článku. Šlo o velkou protestní antirasistickou kampaň, která bojovala za život mladých dělníků. V *Rudém právu* se tedy reprezentace lynčování v průběhu let částečně proměňuje a tento vývoj lze sledovat převážně na začátku 30. let.

Posledním jevem, kterému se chci v této části věnovat je reprezentace lynčování v jiných státech, než je USA. V *Lidových novinách* a v *Rudém právu* se několikrát objevily zprávy o lynčování ze sousedního Polska. „V Polsku byl v meziválečném období stejně jako v Československu národní stát, jeho zřízení však bylo na rozdíl od Československa autoritativní a polské strany mezi sebou vedly spory, což způsobilo, že stát byl velmi

⁹⁶ *Lynch mladých černochoů nesmí být uskutečněn*, Rudé právo, 1. 8. 1934.

nestabilní.“⁹⁷ Popis případů z Polska, ale i dalších zemí, například z Německa nebo Rakouska, které se občas v tisku objevovaly, byly velmi podobné těm, které se odehrávaly na československém území a které budou podrobněji popsány níže. Nejednalo se o případy lynčování, jako je známe ze Spojených států. Oběťmi bývali obyčejní lidé, nejednalo se o příslušníky menšiny a lynčování byly za vraždu nebo krádež, nikoli znásilnění či jiné napadení ženy. I samotný proces lynčování, tak jak byl v novinách popsán, se příliš nepodobal situacím, které se odehrávaly na jihu USA.

Reprezentace lynčování z českého prostředí a jeho podobnost s případy ze Spojených států

Při zkoumání článků v jednotlivých dobových novinách jsem narazila na velký počet případů lynčování z českého prostředí. Když jsem se výzkumem začínala, rozhodně jsem s tímto nálezem nepočítala a byl proto velkým překvapením. Jen v *Lidových novinách* byla více než jedna čtvrtina z celkového počtu analyzovaných článků o lynčování v Československu. Je nutno poznamenat, že územní rozloha nového státu byla velká, jednalo se o české země, celé Slovensko a přidanou Podkarpatskou Rus⁹⁸. Ne ve všech zkoumaných tiskovinách byly reprezentace domácího lynčování stejné. *Rudé právo* se o nich téměř nezmiňovalo, objevilo se zde pouze pár případů. To poukazuje na to, že pouze komunisté chápali lynčování jako projev rasismu. Ten ovšem podsunovali po obecnou kategorii třídního boje. Více jich pak bylo k nalezení v bulvárním tisku. Ten se zločiny, vraždami a podobnými událostmi zaobíral ve velkém, proto pro něj i téma lynčování patrně bylo atraktivnější.

V *Lidových novinách* bylo článků o lynčování celkově nejvíce, proto nebylo překvapením, že i o českém lynčování se zde psalo nejčastěji. Na vysoký počet článků mělo vliv pravděpodobně několik faktorů. Tím hlavním bylo to, že oproti dalším analyzovaným novinám vycházely déle. Byly ustaveny již za Rakouska-Uherska a již od začátku první

⁹⁷ KŘEN, Jan. *Dvě století střední Evropy*. Vydání druhé. Praha: Argo, 2019. ISBN 978-80-257-2848-2, str. 386-390.

⁹⁸ Podkarpatská Rus se stala součástí Československé republiky až v roce 1919, kdy byla v Saint-Germain-en-Laye podepsána mírová smlouva. V rámci republiky vystupovala jako autonomní země s vlastní samosprávou do takového rozsahu, do jakého to bylo slučitelné s jednotností československého státu.

republiky a během celého jejího období vycházely pravidelně bez přestávky. *Národní listy* byly ještě o něco starší, ale jejich zaměření bylo, jak název napovídá, spíše na události z českého prostředí. Bylo to spíše politicky orientované periodikum, *Lidové noviny* se naopak chtěly přiblížit novinám zahraničním a jejich zaměření bylo mnohem širší. *Polední list*, který začal vycházet až téměř v polovině zkoumaného období a musel se ve společnosti nejprve etablovat a získat popularitu, proto neměl tolik prostoru a počet článků byl nižší. V době, kdy vycházel se však poměrem počtu článků rovnal *Lidovým novinám*. *Rudé právo*, jenž bylo založeno krátce po vzniku první republiky nepsalo o lynčování v českém prostředí, protože se více zaměřovalo na hájení socialismu a jeho prospěchu pro společnost a k tomu mimo jiné sloužilo právě odsuzování zahraničních kapitalistických společností, mezi které patřili i Spojené státy a jejich přístup k rasovému problému.

Články o lynčování z českého prostředí měli oproti článkům o zahraničních případech mnohem poutavější titulky. Příkladem jsou například titulky „*Zastřelen vojenskou hlídkou*“⁹⁹, „*Řádění lupičské bandy na Tišnovsku*“¹⁰⁰, „*Mistr Lynch před Staroměstskou radnicí*“¹⁰¹, „*Soudce Lynch na Šumavě – Vražda a dvojnásobná poprava na místě*.“¹⁰² Zprávy informující o lynčování v Československu byly také delší než články o lynčování v USA a popisované lynčování ani neprobíhalo stejně jako tam. Příčiny lynčování nebyly rasového původu, nejednalo se ani o lynčování menšinových skupin, jako jsou židé, které novinářka Jesenská k Afroameričanům přirovnávala. Obvykle byl obviněným vrah, zloděj nebo podobný zločinec a dav se na něj ve většině případů lícených v tisku seběhl okamžitě po spáchání činu, dříve, než mohl být vůbec souzen. Důvodem lynčování tedy nebyl ani nedostatečný nebo pomalý soudní systém. Případy též nekončily usmrcením lynčovaného. V mnoha člancích je průběh lynčování podrobněji popsán, děj eskaluje, ale povětšinou nemá fatální konec. Články často na konci konstatují, že „*policistům se jen s velkým úsilím podařilo vyprostit jej (lynčovaného lupiče) z rukou trestajících*“¹⁰³ nebo že, obecnostvo, jež počalo lynčovat dva lupiče a chtělo je oběsit, vyrušilo, že „*v tom okamžiku přiběhli tři strážníci, kteří lupiče z rukou obecnstva vyprostiti a předvedli na komisařství v Jindřišské ulici*.“¹⁰⁴ Z uvedených textů vyplývá, že důvodem lynčování tedy nebyl nedostatečný nebo

⁹⁹ *Zastřelen vojenskou hlídkou*, *Lidové noviny*, 9. 5. 1919.

¹⁰⁰ *Řádění lupičské bandy na Tišnovsku*, *Lidové noviny*, 12. 12. 1919.

¹⁰¹ *Mistr Lynch před Staroměstskou radnicí*, *Lidové noviny*, 25. 6. 1926.

¹⁰² *Soudce Lynch na Šumavě – Vražda a dvojnásobná poprava na místě*, *Lidové noviny*, 4. 2. 1931.

¹⁰³ *Soudce Lynch*, *Polední list*, 2. 4. 1938.

¹⁰⁴ *Soudce Lynch v Praze*, *Lidové noviny*, 6. 2. 1921.

pomalý úřední aparát ani soudní systém. Státní orgány se tomuto kolektivnímu násilí naopak snažily co nejvíce bránit. Reprezentace lynčování z českého prostředí proto byla do jisté míry účelná. Je možné že se snažili ve čtenářích vyvolat dojem, že československý stát či některé jeho orgány selhávají. Autoři se snažili čtenáře u textu udržet a psát poutavým, zajímavým způsobem, aniž by vyzradili, jak událost dopadla.

Případy lynčování, o kterých by referovalo více dobových periodik, neexistovaly. Zdrojem informací o lynčování ve Spojených státech byly novinám tiskové agentury, a jelikož případů z Ameriky bylo mnoho, nestávalo se, že by dvě periodika psala o stejné události. Jedním takovým případem, byl však lynč vrahů na Šumavě. O tomto činu, který se stal roku 1931 psaly jak *Lidové noviny*, tak bulvární tisk, a to dokonce několikrát. Jako první o něm informovaly *Lidové noviny* v článku „*Soudce Lynch na Šumavě – Vražda a dvojnásobná poprava na místě*.“¹⁰⁵ Článek byl poměrně rozsáhlý a referoval o události, jež se odehrála na návsi obce Nový Losimtál u Tachova¹⁰⁶. Muži byli nalezeni již den předtím, ale až v tomto čísle byla událost „*vysvětlena způsobem ojedinělým v naší kriminalistice*“,¹⁰⁷ tím se zřejmě myslelo lynčování z titulku článku. Byli zabiti dva místní zloději a pašeráci, bratři Wenzlové. Článek ze 4. února popisoval událost, jež se odehrála večer předtím, očima svědků, kteří tvrdili, že poté co se v místním hostinci pohádali zmínění bratři s tamním domkářem, šli si „*vyřídit účty*“ na náves, kde byli všichni tři zastřeleni. Při vyšetřování se zjistilo, že bratři pravděpodobně v hněvu zastřelili domkáře a „*lidé z hostince, kteří uslyšeli střelbu, vyběhli na náves, a tam dali průchod dlouholetému nepřátelství proti oběma bratrům (...), rozjaření alkoholem oba Wenzly utloukli a ukopali*.“¹⁰⁸ V *Poledním listu* o incidentu referovali velmi obdobně „*Oba Wenzlové byli utlučeni k smrti. Ondřej vydechl naposled hned na zemi, Hynek byl tak těžce dotlučen, dokopán a zmlácen klacky, že zemřel cestou do tachovské nemocnice*.“¹⁰⁹ *Lidové noviny* o činu následující den také informovaly v článku „*Soudce Lynch na Šumavě – Pitvy dvou obětí – Pět zatčených*“,¹¹⁰ ve kterém uvedly, že se vraždy stále vyšetřují a mezi obviněnými a zatčenými jsou muži z hostince. Z uvedených textů je vidět, že podobné případy byly v českém prostředí výjimečné a pro společnost i tisk překvapující. Proměnu přístupu lze sledovat v porovnání s reprezentací lynče na začátku 20.

¹⁰⁵ *Soudce Lynch na Šumavě – Vražda a dvojnásobná poprava na místě*, *Lidové noviny*, 4. 2. 1931.

¹⁰⁶ Dnešní název obce je Jedlina.

¹⁰⁷ *Soudce Lynch na Šumavě – Vražda a dvojnásobná poprava na místě*, *Lidové noviny*, 4. 2. 1931.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ *Prvních 5 zatčených pro lynč dvou vrahů na Šumavě*, *polední list*, 5. 2. 1931.

¹¹⁰ *Soudce Lynch na Šumavě*, *Lidové noviny*, 5. 2. 1931.

let. *Lidové noviny* v té době psali o lupičské bandě na Tišnovsku a dokonce nabádaly, že by se měly „obnovit ve všech obcích občanské hlídky, které by hájily statky svoje a svých spoluobčanů a daly ničemům, kteří chtějí být lehce živi z mozolů jiných, za vyučenou.“¹¹¹ Stejný článek poukazuje na to, že neuplynulo mnoho času, co „známým zlosynům (...) soudce Lynch spřerážel údy,“¹¹² ale loupeží v oblasti stejně znovu přibývá. To samo o sobě ukazuje přístup společnosti k násilí jako formě vypořádání se se zločinci. Tato tendence byla v poválečném období silnější než v rozvíjejícím se Československu na začátku třicátých let. Stejně tak to dokazuje, že situace byla v českých zemích tíživá, zejména kvůli „zásobovací situaci a nedostatku jídla a různá rabování, rozbíjení výloh a drobné loupeže“¹¹³ byly v poválečném období poměrně časté, právě na rozdíl od let třicátých, kdy kriminalita značně klesla. V průběhu třicátých let se psalo o lynčování převážně za loupeže, příkladem je článek z *Poledního listu*, jež pojednával o události, kdy se „lupič snažil zběsilým úprkem zachránit před rozhořčenými pronásledovateli,“¹¹⁴ vyvázl však s pomocí policistů jen se zraněními a byl ihned převezen na komisařství a vyslýchán. Podobné případy uvádí *Lidové noviny*, jež psaly o lupiči, který „vytáhl ženě z kapsy pláště peněženku (...), hned se kolem nich nakupilo mnoho lidí a z tohoto klubka se ozývaly jen rány a křik.“¹¹⁵ Incident také rozehnali strážníci a zloděj byl předán do vazby okresního soudu.

Není vykazatelná žádná velká rozdílnost mezi jednotlivými periodiky, právě naopak reprezentace český případů lynčování je novinách téměř totožná i přesto, měl každý z nich jinou cílovou skupinu čtenářů. Malou proměnu lze sledovat v průběhu zkoumaného období. Jak je již výše uvedeno, na začátku 20. let, kdy byla válka ještě v živé paměti lidí a násilí bylo ve veřejném prostoru v důsledku války běžnější je i v reprezentacích větší pochopení pro násilí. Naopak později, v druhé polovině zkoumaného období, je násilí více odsuzováno, což se promítlo i do článků o lynčování. Sledovat lze i snahu o spravedlivé potrestání viníků. Případ lynčování ze Šumavy, byl například v *Lidových novinách* vzpomínán ještě měsíc poté, a psalo se hlavně o vyšetřování a o průběhu trestního řízení.¹¹⁶ Otázkou zůstává, proč

¹¹¹ *Řádění lupičské bandy na Tišnovsku*, *Lidové noviny*, 12. 12. 1919.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ KONRÁD, Ota a KUČERA, Rudolf. *Cesty z apokalypsy: fyzické násilí v pádu a obnově střední Evropy 1914-1922*. Praha: Academia, 2018. České moderní dějiny. ISBN 978-80-200-2874-7, str. 204.

¹¹⁴ *Soudce Lynch*, *Polední list*, 2. 4. 1938.

¹¹⁵ *Soudce Lynch v Trnovanech u Teplic*, *Lidové noviny*, 1. 12. 1933.

¹¹⁶ *Soudce Lynch na Šumavě*, *Lidové noviny*, 12. 2. 1931 a *Soudce Lynch na Šumavě*, *Lidové noviny*, 19. 2. 1931.

byly případy za lynčování označovány. Podobnost s případy ze zahraničí je v reprezentacích hlavně ta, že jde o kolektivní násilí na obviněném pachateli, aniž by proběhl řádný soud. Zde se nabízí jisté vysvětlení. Společnost chápala lynčování spíše, než jako problém rasismu a utlačování menšin, jako problém nedostatečné funkce státních institucí. Vnímala lynčování jako nutnou „lidovou spravedlnost“ ve společnosti, kde není dostatečně zabezpečený a funkční justiční systém a kde většinová společnost nemá dostatečnou důvěru ve státní orgány. Považuje pak vlastní zajištění spravedlnosti a bezpečnosti před nepřáteli společnosti za vlastní odpovědnost a upíná se k lynčování jako k formě výkonu této spravedlnosti.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se pokusila analyzovat reprezentace lynčování v českém meziválečném tisku. Lynčování nebylo čistě jen americký fenomén, ale rozhodně zde bylo nejrozšířenější. Dnešní generace dnes stejně jak v Evropě, tak v Americe nechápe, jak ještě před několika desítkami let mohl někdo páchat tak brutální a nehumánní zločiny. Lynčování mělo na jihu a jihovýchodě Spojených států v době po americké občanské válce velkou moc. Komunita, jež se označovala za „bělošskou“ a tvořila v té době většinu, využívala násilí k upevnování svého postavení a k udržení nadřazenosti nad dřívějšími otroky. Lynčování bylo založeno na silné rasové nenávisti, která byla ve společnosti zakořeněna z dob otrokářství, kdy se s afroamerickou menšinou zacházelo jako s majetkem. Od konce 19. století se lynčování objevuje jako forma masové kultury. Nebylo neobvyklé, že se pachatelé tohoto kolektivního násilí si pořizovaly fotografie svých obětí, které účastníci posílaly svým rodinám nebo se ve společnosti prodávaly jako suvenýry.

V období, jež tato práce sleduje, tedy 20. a 30. léta dosahovalo lynčování v USA svého vrcholu. Od 70. let platily tzv. zákony Jima Crowa, které postupně přijímali demokraté, jež v tom období znovu získali moc, poté co ji v občanské válce ztratili. Tyto zákony zamezovaly Afroameričanům uplatňování práv získaných po zrušení otroctví v roce 1865 a ti se tak znovu stali utlačovanou menšinou. Rasová segregace byla ve Spojených státech uplatňována až do 50. let 20. století, kdy vzniklo silné afroamerické hnutí a pomohlo menšinám získat své práva zpět.

Tištěná média byla v období první republiky stále ještě nejvýznamnějším médiem. Nejvlivnější z nich byly právě noviny. Jádro meziválečného tisku tvořily stranické deníky. Stranický tisk sloužil jednotlivým stranám k propagaci svých politických cílů, ale jelikož se média masově rozrůstala, musely je strany často dotovat. Vedle toho existoval také nezávislý tisk, do něhož lze řadit například *Lidové noviny*.

Reprezentace lynčování se v novinách objevovaly v průběhu celého sledovaného období poměrně konzistentně. Poté, co jsem provedla analýzu reprezentací lynčování v tisku, jsem si je rozdělila do dvou skupin: na reprezentace lynčování ve Spojených státech a reprezentace lynčování v českém prostředí. Obecně lze konstatovat, že reprezentace lynčování z USA byla poměrně strohá a věcná. Většina případů byla popisována velmi podobně a v novinách tak lze najít jistý opakující se vzor. Za pachatele byl udávám mladý

Afroameričan s pochybnou pověstí, jenž byl oním obávaným „černým zvířetem,“ které se údajně snažilo zneužít či znásilnit „bílou“ jižanskou ženu. Tento obraz pachatele se velmi podobá tomu, který nám předkládají američtí historikové studující fenomén lynčování. Nečekaným zjištěním bylo, že ani titulky se v jednotlivých denících výrazně nelišily. Obvykle zůstalo u jednoduchého „*Soudce Lynch*“. Znatelná nebyla ani proměna reprezentací v průběhu času. Články zůstaly víceméně homogenní po celé zkoumané období. Mírné rozdíly lze nalézt mezi jednotlivými periodiky, a to zejména v tom, jak lynčování prezentovala svým čtenářům. *Lidové noviny* a bulvární deníky se snažily o co největší čtenost, a proto články nijak politicky nedokreslovaly. *Rudé právo* se snažilo neustále propagovat socialismus a zahrnuje tak své politické názory i do textů o lynčování. Rasová segregace byla připodobňována k třídní společnosti. Noviny hájily obviněné Afroameričany a kritizovaly americkou kapitalistickou společnost.

Případy lynčování z českého prostředí neodpovídaly reprezentaci amerického lynčování. Lze vyvodit interpretaci tehdejší společnosti, která lynčování pravděpodobně chápala jako projev či formu vypořádání se s obviněnými ze strany společnosti, která nedůvěřovala svým státním orgánům a spravedlnost se snažila vykonat sama. Při analýze reprezentací českých případů lynčování je patrná proměna přístupu veřejnosti k násilí. V období bezprostředně po válce není násilí odsuzováno, a dokonce je i podporováno, jak jde vidět například v *Lidových novinách* v článku „*Řádění lupičské bandy na Tišnovsku*“¹¹⁷. Ve třicátých letech, kdy se udál zločin na Šumavě už veřejný prostor tak shovívavý není.¹¹⁸ Společnost se zasazuje o nalezení pachatele a o jeho odsouzení, ovšem pouze pomocí řádné trestného řízení a udělením spravedlivého trestu.

¹¹⁷ *Řádění lupičské bandy na Tišnovsku*, *Lidové noviny*, 12. 12. 1919.

¹¹⁸ *Soudce Lynch na Šumavě – Vražda a dvojnásobná poprava na místě*, *Lidové noviny*, 4. 2. 1931.

Seznam zdrojů

Prameny

Periodika

Lidové noviny (1918-1938)

Rudé právo (1920-1938)

Polední list (1929-1938)

Expres (1928-1938)

Národní listy (1918-1938)

Slovníky/encyklopedie

Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Díl 16. Lih-Media.
Praha, 1900.

Sekundární literatura

ALTMAN, Karel. *Prameny ke zkoumání historie národopisu na Moravě. Úvod do studia dějin národopisu na Moravě*, 2014, 67-83.

BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8.

BENEŠ, Vít, DRULÁK, Petr, ed. *Metodologie výzkumu politiky*. Vydání první. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2019. ISBN 978-80-7419-283-8.

BERG, Manfred. *Popular Justice: A History of Lynching in America*. Chicago: Ivan R. Dee, 2011. ISBN 978-1-56663-920-0

CONBOY, Martin. *Tisk a populární kultura*. Přeložil Josef ŠEBEK. Praha: Akropolis, 2018. POPs. ISBN 978-80-7470-229-7.

DE FAZIO, Gianluca. *Improving Lynching Inventories with Local Newspapers: Racial Terror in Virginia, 1877–1927*. Current Research in Digital History [online], 2019. [cit. 7. 4. 2022] Dostupné z: <https://cpb-us-e1.wpmucdn.com/sites.lib.jmu.edu/dist/5/444/files/2020/05/De-Fazio-Improving-Lynching-Inventories-with-Local-Newspapers.pdf>.

FAIRCLOUGH, Norman. *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*, London, 2009.

JESENSKÁ, Milena. *Nad naše síly: Češi, Židé a Němci 1937-1939*. Votobia, 1997, str. 14-20.

- JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Média a společnost*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-287-4.
- KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8.
- KONRÁD, Ota a KUČERA, Rudolf. *Cesty z apokalypsy: fyzické násilí v pádu a obnově střední Evropy 1914-1922*. Praha: Academia, 2018. České moderní dějiny. ISBN 978-80-200-2874-7.
- KŘEN, Jan. *Dvě století střední Evropy*. Vydání druhé. Praha: Argo, 2019. ISBN 978-80-257-2848-2.
- MICHEL, Joël. *Lynčování: zpráva o kruté minulosti USA*. Praha: Práh, 2009. ISBN 978-80-7252-263-7.
- ORSÁG, Petr. *Mediální text jako historický pramen-možnosti a limity interpretace*. Média a text II. [online]. Prešov: Prešovská univerzita. [cit. 12. 4. 2020]. Dostupné z: http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Bocak1/pdf_doc/orsag.pdf, 2008, 133-142.
- OSVALDOVÁ, Barbora a ČEŇKOVÁ, Jana. *Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami*. Vydání první. Praha: Academia, 2017. První republika; svazek 7. ISBN 978-80-200-2754-2.
- PERLOFF, Richard M. *The Press and Lynchings of African Americans*. Journal of Black Studies 30, no. 3 (2000): 315–330. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2645940>.
- PFEIFER, Michael J. *The Northern United States and the genesis of racial lynching: The lynching of African Americans in the civil war era*. The Journal of American History, 2010, 97.3: 621-635.
- PFEIFER, Michael J. *The Roots of Rough Justice: Origins of American Lynching*. Urbana: University of Illinois Press, 2011. ISBN 0252036131
- RUSHDY, Ashraf H. A. *American lynching*. New Haven: Yale University Press, 2012. ISBN 978-0-300-20587-9.
- SCHNEIDEROVÁ, Soňa. *Analýza diskurzu a mediální text*. Praha, Karolinum, 2015.
- SOLDÁN, Ladislav. *Lidové noviny: K nepsané kapitola z dějin české žurnalistiky* in Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity. Brno: Masarykova univerzita, 1987, str 59-69.
- ZÍDEK, Petr a Zdeněk HAZDRA. *Osobnosti Lidových novin: životní příběhy lidí, kteří vytvářeli nejstarší český deník (1893-1989)*. Praha: Knižní klub, 2014. ISBN 978-80-242-4507-2.

Internetové zdroje

American Lynching. American Lynching [online]. Dostupné z: <http://www.americanlynchingdata.com/index.html>

Dvacáté století. *Média v období první republiky* [online]. Národní muzeum 2022. [cit. 7. 4. 2022]. Dostupné z: http://dvacatestoleti.eu/data/files/MH_ML_4_1R.pdf

History of Lynching in America. NAACP – Leading the Fight to End Racial Inequality. [online]. Dostupné z: <https://naacp.org/find-resources/history-explained/history-lynching-america>

JIRÁK, Jan. *O účincích médií*. Metodický portál [online]. Dostupné z <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/246/O-UCINCICH-MEDII.html>

PINSKY, Mark. *Maligned in black and white: Southern newspapers playde a major role in racial violence. DO they owe their communities an apology?* Poynter. [online]. Dostupné z: <https://www.poynter.org/maligned-in-black-white/#parttwo>

Printing Hate – How white-owned newspapers incited racial terror in America. Printing Hate. [online]. Dostupné z: <https://lynching.cnsmaryland.org>

Příloha Lidových novin ke 120. výročí: Lidové noviny 1893-2013 [online]. [cit. 7. 4. 2022]. Dostupné také z: http://data.lidovky.cz/soubory/ln_kultura/A131014_ILA_PANELY1_8.PDF

"Text - H.R.55 - 117th Congress (2021-2022): Emmett Till Antilynching Act." Congress.gov, Library of Congress, 29. březen 2022. Dostupné z: <http://www.congress.gov/>.